

Tematické dni a rozvoj prierezových gramotností

Manuál pre základné školy

NIVAM

NÁRODNÝ INŠTITÚT VZDELÁVANIA A MLÁDEŽE

Tematické dni a rozvoj prierezových gramotností

Manuál pre základné školy

Mgr. Libuša Helyes
Mgr. Miroslava Hepnerová

Obsah

Úvod	4
1 Tematické dni v Štátnom vzdelávacom programe pre základné vzdelávanie (2023)	5
2 Tematické dni a prierezové gramotnosti	7
3 Ciele a obsah tematických dní	9
3.1 Stanovenie cieľa/cieľov tematického dňa a jeho plánovanie	11
3.2 Využitie rôznych foriem vyučovania v rámci tematických dní	13
4 Možnosti implementácie tematických dní do života školy ako súčasť výchovno-vzdelávacieho procesu	15
5 Reflexia a hodnotenie tematického dňa	18
6 Organizácia tematických dní	21
6.1 Tímová spolupráca a zodpovednosť	21
6.2 Reflexia tematického dňa/tematických dní	22
6.3 Evidencia tematických dní	22
7 Čo je a čo nie je tematický deň	24
8 Ukážky návrhov tematických dní	26
Záver	47
Literatúra	48

Zoznam skratiek:

ČaS – človek a spoločnosť

ČVG – čitateľská a vizuálna gramotnosť

DGG – digitálna gramotnosť

ENG – environmentálna gramotnosť

FNG – finančná gramotnosť

MDG – mediálna gramotnosť

NK – nadpredmetové koncepty

OBG – občianska gramotnosť

PG – prierezové gramotnosti

RUP – rámcový učebný plán

SEG – sociálna a emocionálna gramotnosť

ŠkVP – školský vzdelávací program

ŠVP ZV – Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie z roku 2023

TD – tematické dni alebo tematický deň

VO – vzdelávacia oblasť alebo vzdelávacie oblasti

Úvod

Tematické dni predstavujú významný nový prvok Štátneho vzdelávacieho programu pre základné vzdelávanie 2023 (ďalej len ŠVP ZV) a prinášajú školám jednu z príležitostí ako prepájať obsah vzdelávania s reálnym životom, aktuálnymi spoločenskými témami a potrebami žiakov. Súčasne vytvárajú priestor na prirodzené rozvíjanie prierezových gramotností (ďalej len PG) a nadpredmetových konceptov (ďalej len NK) – metakognícia a charakter, ktoré tvoria dôležitú súčasť nového ŠVP ZV. Zavádzanie tematických dní do života školy nie je len organizačným opatrením, ale najmä pedagogickým nástrojom – umožňuje budovať u žiakov hlbšie porozumenie učivu, vnímať prepojenia medzi vzdelávacími oblasťami, posilňovať ich spoluprácu a samostatnosť.

Tento manuál vznikol s cieľom poskytnúť školám praktickú podporu pri plánovaní, realizácii a hodnotení tematických dní (v texte uvádzame aj ako TD) v súlade so Štátnym vzdelávacím programom pre základné vzdelávanie 2023. Pomáha zorientovať sa v tom, ako porozumieť konceptu tematických dní, ako ich zaradiť do školského vzdelávacieho programu (ďalej len ŠkVP), ako vyberať a definovať ich témy, ktoré prispievajú k rozvoju vybraných prierezových gramotností a ako tematický deň projektovať tak, aby bol premyslený, realizovateľný a zmysluplný pre žiakov.

Manuál prináša opis možností jeho implementácie do života školy, návrhy spôsobov spolupráce s miestnymi aktérmi komunity, odporúčania pre reflexiu a hodnotenie, čo je nevyhnutná súčasť zlepšovania kvality realizovaných tematických dní. Kapitola 7 vysvetľuje, čo tematický deň je a čo ním nie je, aby sa predišlo nejasnostiam, ich formálnemu plneniu či nesprávnym očakávaniam. Záverečná kapitola navrhuje možné prístupy k tvorbe konkrétnych TD, ktoré môžu slúžiť ako inšpirácia pre tvorbu vlastných tematických dní škôl.

Cieľom tohto materiálu je uľahčiť školám proces zavádzania tematických dní tak, aby sa stali prirodzenou a funkčnou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu, podporovali rozvoj prierezových gramotností a nadpredmetových konceptov a prispievali k skutočnému učeniu sa, ktoré je pre žiakov zmysluplné, prepojené s realitou a orientované na ich budúcnosť.

Ďakujeme pani PaedDr. Monike Fintorovej zo Základnej školy Jána Kupeckého v Pezinku za zdieľanie jej pedagogických skúseností a podnetných myšlienok, ktoré nás inšpirovali pri tvorbe tohto manuálu.

1

Tematické dni v Štátnom vzdelávacom programe pre základné vzdelávanie (2023)

Nový Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie (2023) posilňuje orientáciu základného vzdelávania na rozvoj gramotností, hodnotovo-kultúrneho rámca a osobnostného potenciálu žiaka. Reaguje tým na dlhodobé výzvy praxe: preťaženosť faktami, slabšie prepojenie poznatkov so životom, nedostatok priestoru pre vzdelávanie charakteru, digitálne zručnosti, duševnú pohodu a medzipredmetové súvislosti. Čo nové nastavenie ŠVP ZV (2023) prináša:

1. Posun od prierezových tém k prierezovým gramotnostiam – dôraz na funkčné použitie poznatkov, porozumenie súvislostiam a rozvoj prenositeľných spôsobilostí,
2. Cielený rozvoj prierezových gramotností naprieč vzdelávacími oblasťami – plánovať učenie tak, aby sa rozvoj prierezových gramotností prirodzene prepájal s obsahom predmetov,
3. Flexibilnejšiu organizáciu učenia sa ako odpoveď na rôznorodosť žiakov a potrebu zmysluplnosti,
4. Podporu kultúry školy a učenia sa založeného na aktivitách žiakov – priestor pre skúmanie, spoluprácu, diskusiu, tvorbu, riešenie reálnych situácií a kontakt s komunitou.

Tematické dni sú jedným z praktických nástrojov, ako tieto zmeny preniesť do pedagogickej praxe a života školy – cielene, zmysluplne a v prepojení viacerých vzdelávacích oblastí.

Tematické dni sú v ŠVP ZV prezentované ako špecifická forma vyučovania podporujúca rozvoj prierezových gramotností a nadpredmetových konceptov (metakognícia a charakter). V dokumente sa explicitne spomínajú na viacerých miestach. Objavujú sa v poznámke k rámcovému učebnému plánu (RUP) a to vo všeobecnej časti, ako aj poznámke k vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť a spomínajú sa aj v úvode vzdelávacích štandardov tejto vzdelávacej oblasti.

Poznámka k RUP vo všeobecnej časti uvádza cykly, v ktorých sa tematické dni realizujú, ich dĺžku, počet za polrok a informáciu k ich zameraniu, cieľom a obsahu.

Táto poznámka jasne stanovuje:

- povinnosť realizovať tematické dni v každej triede 2. a 3. cyklu,
- minimálny počet TD v polroku – 4,
- rozsah v rámci jedného dňa – 6 vyučovacích hodín,
- zameranie na prierezové gramotnosti a rozvoj metakognície a charakteru,
- čiastočnú autonómiu školy pri tvorbe obsahu a cieľov, ktoré však majú vychádzať zo vzdelávacích štandardov a cieľov základného vzdelávania (ŠVP ZV 2023).

Z týchto informácií vyplýva, že škola si zadefinuje tematické dni vo svojom školskom vzdelávacom programe, v ktorom uvedie:

- a) názvy tematických dní pre príslušné ročníky v cykloch,**
- b) ciele tematických dní – ktoré vychádzajú zo vzdelávacích štandardov** a podporujú dosiahnutie cieľov základného vzdelávania.

Špecifické ciele každého tematického dňa, opis jeho priebehu, konkrétne činnosti a termíny konania si škola rozpracuje vo svojom vnútornom dokumente.

Ďalšia poznámka z RUP, v ktorej sa tematické dni spomínajú, je poznámka č. 3 k vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť, v ktorej sa odporúča časť obsahu tejto VO vyučovať v 2. a 3. cykle formou tematických dní (ŠVP ZV), ale neuvádza rozsah tohto obsahu, ani nevylučuje, že by bolo povinné vyberať obsahy na tematické dni výlučne z tejto vzdelávacej oblasti.

O tematických dňoch sa opakovane dozvedáme vo vzdelávacích štandardoch k vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť, ktoré v charakteristike oblasti presne kopírujú obsah oboch poznámok k rámcovým učebným plánom.

Poznámka:

Tri zo štyroch komponentov z oblasti Človek a spoločnosť môžu byť pre všetkých žiakov v 3. cykle vyučované ako tri samostatné predmety (geografia, dejepis, občianska náuka). Eticko-osobnostný komponent sa skladá z dvoch častí, pričom časť je záväzná pre všetkých žiakov, aj tých, ktorí nenavštevujú predmet etická výchova ale náboženskú výchovu. Preto je dôležité zvážiť, ako tento obsah zapracovať do vyučovania, ak si škola v 3. cykle zvolí, že bude učiť túto vzdelávaciu oblasť vo forme oddelených predmetov. Práve tu sa ponúka možnosť uvedený obsah rozpracovať a realizovať aj formou tematických dní. Eticko-osobnostný komponent v 3. cykle je zaujímavý aj tým, že zo všetkých komponentov ponúka najviac činností vhodných na vyučovanie formou tematických dní.

Pomôckou pri realizovaní viacerých obsahových a výkonových štandardov nielen eticko-osobnostného komponentu zo vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť, ale aj jej ostatných komponentov, je Sprievodca pre vzdelávaciu oblasť Človek a spoločnosť, ktorý obsahuje aj inšpirácie a návrhy aktivít na tematické dni.

2 Tematické dni a prierezové gramotnosti

Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie prináša nový pojem – **prierezové gramotnosti**. Rozdiel medzi prierezovými témami a prierezovými gramotnosťami spočíva predovšetkým v zmene filozofie kurikula – od obsahovo orientovaného prístupu k rozvoju funkčných spôsobilostí žiaka. Kým prierezové témy v Štátnom vzdelávacom programe (2015) predstavovali tematické okruhy, teda oblasti, ktoré sa mali určitým spôsobom prebrať – *čo sa má učiť*, prierezové gramotnosti v ŠVP ZV sú chápané ako komplexné spôsobilosti, ktoré si má žiak rozvíjať a vedieť ich uplatniť v reálnom živote – *čo má vedieť robiť, ako má myslieť a hodnotovo uchopiť situácie*. Ide teda o **posun od obsahu k výkonu**, od faktov k schopnostiam. Realizácia prierezových tém bola ponechaná na rozhodnutí školy – mohli byť súčasťou predmetov, projektov či samostatných predmetov/kurzov a často neboli systémovo prepojené so vzdelávacími štandardmi. Prierezové gramotnosti sú v ŠVP ZV priamo integrované do výkonových a obsahových štandardov jednotlivých vzdelávacích oblastí, majú definovaný jadrový obsah a konkrétne očakávania a tvoria povinnú, štrukturálnu súčasť kurikula. Nový ŠVP ZV pracuje so systémom **doménových gramotností** (viazaných na konkrétne vzdelávacie oblasti), **prierezových gramotností** (presahujúcich viaceré oblasti) a nad nimi stojacich komponentov **metakognícia a charakter**, čím sa mení samotná logika vzdelávania – nejde už o pridávanie tém, ale o systematické budovanie komplexných spôsobilostí a hodnotového rámca osobnosti žiaka (Návojský 2023).

Kľúčovým dokumentom pri príprave tematických dní je Príloha – Vymedzenie gramotností a ich gradačná postupnosť, v ktorej sú opísané charakteristiky prierezových gramotností a nadpredmetových konceptov, ich postojový, obsahový, procesový rámec a zároveň je v nej stanovené, čo má žiak vedieť/byť schopný na konci prvého, druhého a tretieho cyklu.

Škola môže využiť aj sprievodcu s názvom Prierezové gramotnosti. Tento sprievodca v úvode vysvetľuje, ako boli prierezové gramotnosti systematicky integrované do výkonových a obsahových štandardov všetkých vzdelávacích oblastí, prečo sú jednotlivé gramotnosti kľúčové vzhľadom na aktuálne spoločenské výzvy, aké miesto majú v koncepcii inkluzívnej, digitálnej a environmentálnej školy. Následne pri každej prierezovej gramotnosti opisuje v tabuľkách vzdelávacie ciele, očakávané spôsobilosti a kľúčové obsahy, ktoré sú vygradované vo všetkých cykloch.

Tieto tabuľky môžu škole prakticky slúžiť ako „**osnovy**“ **pre tematické dni** – dajú sa z nich **odvodiť** konkrétne **ciele tematického dňa**, **vybrať** vhodné **obsahy** a naplánovať učebné situácie tak, aby zodpovedali veku žiakov a nadväzovali na Prílohu – Vymedzenie gramotností a ich gradačná postupnosť.

Sprievodca zároveň na príkladoch prezentuje, ako možno tieto spôsobilosti rozvíjať v reálnych aktivitách a v spolupráci s komunitou, čo môže slúžiť školám aj na inšpiráciu pri projektovaní a realizácii tematických dní.

OBRÁZOK 1

Kľúčové obsahy a očakávané spôsobilosti pre digitálnu gramotnosť

Digitálna gramotnosť	Cykly		
	1. cyklus	2. cyklus	3. cyklus
	na konci 3. ročníka žiak/žiačka dokáže	na konci 5. ročníka žiak/žiačka dokáže	na konci 9. ročníka žiak/žiačka dokáže
Vzdelávacie ciele	- Orientovať sa v spôsobe získavania a zdieľania informácií. - Vytvoriť jednoduchý digitálny obsah. - Poznať zásady bezpečnosti a zodpovednosti v digitálnom prostredí. - Riešiť jednoduché problémy s využitím digitálnych technológií.	- Zapojiť sa do digitálnych aktivít – vyhľadávať, zdieľať a spolupracovať v digitálnom prostredí. - Vytvárať vlastný jednoduchý digitálny obsah. - Správať sa bezpečne a zodpovedne v digitálnom prostredí. - Hľadať riešenia problémov v digitálnom prostredí.	- Vstupovať do interakcií s digitálnymi technológiami – používať informácie a dáta, komunikovať, spolupracovať, používať médiá a umelú inteligenciu. - Tvoriť digitálny obsah, napr. cez programovanie. - Využívať digitálne technológie bezpečne a zodpovedne s uplatňovaním zásad digitálnej pohody a rešpektovaním ochrany duševného vlastníctva. - Riešiť problémy a kriticky myslieť v digitálnom prostredí.
Rámcový kľúčový obsah	Očakávané spôsobilosti v gradačnej postupnosti podľa obsahu komponentov v cykloch		
Komponent 1: Dátová a informačná gramotnosť	Žiak/žiačka vie/dokáže		
Dáta, informácie, digitálny obsah, umelá inteligencia, sociálne siete, zdroj informácií	- Vyhľadať, usporiadať a uložiť dáta, informácie a digitálny obsah jednoduchým spôsobom. - Pomenovať základné zásady spoľahlivosti a dôveryhodnosti bežných zdrojov dát, informácií a digitálneho obsahu s pomocou učiteľa/učiteľky.	- Pomenovať svoje informačné potreby. - Vyhľadať, usporiadať a uložiť dáta, informácie a digitálny obsah rôznymi spôsobmi. - Uviesť príklady dôveryhodných a spoľahlivých zdrojov dát, informácií a digitálneho obsahu.	- Rozpoznať svoje informačné potreby a zvoliť vhodné riešenia pre ich naplnenie. - Samostatne usporiadať a vhodne uložiť dáta, informácie a digitálny obsah. - Overiť dôveryhodnosť a spoľahlivosť bežných zdrojov dát, informácií a digitálneho obsahu.

Zdroj: Prierezové gramotnosti. Sprievodca. NIVaM, 2025, s. 48.

Pri voľbe konkrétnych tém tematických dní je potrebné sústrediť svoju pozornosť na prierezové gramotnosti, pretože cieľom uvedeného konceptu vyučovania je práve ich rozvíjanie. Okrem rozvíjania prierezových gramotností sa pri napĺňaní cieľov TD výrazne rozvíjajú aj ciele nadpredmetových konceptov (metakognícia a charakter), ktoré sú opísané vo vzdelávacích štandardoch Metakognícia a Charakter. Podľa nového ŠVP ZV je reflexia učenia sa a konania neoddeliteľnou súčasťou vzdelávania a žiak má vedieť pomenovať svoje myšlienkové postupy a stratégie učenia, preberať zodpovednosť za svoje učenie sa a súčasne má byť vedený k etickému uvažovaniu a tvorivosti.

3 Ciele a obsah tematických dní

Škola má niekoľko možností prístupu pri výbere obsahu a cieľov tematických dní. Kľúčové je dávať hlavný dôraz na rozvoj prierezových gramotností, nielen na to, že sa pri realizácii TD zmenia alebo budú využívať iné organizačné formy vyučovania. Tematické dni svojím zameraním vyžadujú voľbu iných organizačných foriem, ale je potrebné ich vnímať ako súčasť vyučovania. K výberu tém konkrétnych tematických dní môže škola pristúpiť rôznorodým spôsobom. Ako uvádza sprievodca *Prierezové gramotnosti*: „V praxi sa teda škola môže rozhodnúť, či sa bude vybraným PG venovať viac cez interaktívne workshopy, semináre, exkurzie v rámci TD. Podporí sa tým profilácia škôl a taktiež reflektovanie potrieb žiactva v daných oblastiach.“ (Prierezové gramotnosti – sprievodca 2025, s. 12). Škola sa môže rozhodnúť, či a ktorým vybraným prierezovým gramotnostiam sa bude venovať viac v rámci TD. V neposlednom rade by ich rozhodnutie malo odrážať konkrétne potreby školy, čiže by výber tém a cieľov TD mali nadväzovať na jej **víziu, priority či programové ciele**.¹

Škola môže zvoliť jeden z dvoch možných prístupov pri výbere témy:

A) Výber témy zo vzdelávacích štandardov vzdelávacej oblasti

B) Prierezová gramotnosť ako téma TD

A) Výber témy zo vzdelávacích štandardov vzdelávacej oblasti

Pri tomto prístupe si škola vyberie konkrétny výkonový a obsahový štandard z konkrétnej vzdelávacej oblasti. V tomto smere je odporúčaný najmä vzdelávací štandard VO Človek a spoločnosť. Pri výbere konkrétnych výkonových a obsahových štandardov odporúčame položiť si nasledujúce reflexívne otázky:

- Ktoré obsahy zo vzdelávacích štandardov *Človek a spoločnosť* alebo iných VO škola už realizuje inými organizačnými formami zahŕňajúcimi súvislý celok jedného dňa (blokové vyučovanie, exkurzia, projektové vyučovanie a pod.)?
- Ktoré z obsahových štandardov chce škola rozvíjať s ohľadom na špecifiká školy, komunity alebo regiónu, či potreby svojich žiakov?
- Ktoré z obsahových štandardov chce škola rozvíjať vzhľadom na jej priestorové a materiálne možnosti?

V ďalšom kroku je potrebné pri vybraných obsahoch identifikovať prierezovú gramotnosť alebo viaceré gramotnosti, ktoré sa počas TD rozvíjajú a formulovať cieľ/ciele TD. Okrem rozvoja doménových gramotností vychádzajúcich z výkonových a obsahových štandardov konkrétnej vzdelávacej oblasti si žiaci počas TD cielene rozvíjajú aj spôsobilosti

¹ Pri tvorbe vízie, misie, programových cieľov, ale aj nastavení kultúry školy môže školám pomôcť Sprievodca – Kultúra a étos školy.

prierezovej gramotnosti/prierezových gramotností a nadpredmetových konceptov, ktorých rozvoj si škola zvolila ako súčasť – zámer tematického dňa. Je preto potrebné jasne zadefinovať konkrétne špecifické ciele TD, pričom pri ich špecifikácii je možné vychádzať aj z *Prílohy – Vymedzenie gramotností a ich gradačná postupnosť* alebo zo sprievodcu *Prierezové gramotnosti*. Tento dokument poskytuje školám odporúčanú štruktúru obsahov a spôsobilostí, na základe ktorej je možné presne určiť, čo má tematický deň rozvíjať. Počet tematických dní, ktoré majú rovnakú tému i cieľ, si škola určuje sama. Štyri tematické dni, ktoré škola realizuje v jednom polroku, môžu mať aj jednu rovnakú tému a pritom rozvíjať jednu alebo viaceré prierezové gramotnosti, v súčinnosti s primeranými štandardmi nadpredmetových konceptov.

Viaceré školy aj v súčasnosti organizujú rôznorodé dni zamerané na určitú tému a ich cieľom môže byť tieto aktivity transformovať do tematických dní. Môže ísť o rôzne aktivity – napr.: divadelné predstavenie žiakov, deň zameraný na významnú osobnosť alebo udalosť regiónu, Deň vody, Deň Zeme a pod. Pri tomto postupe je nevyhnutné urobiť nielen súpis takýchto dní a rozhodnutie označiť ich ako tematické dni, ale naozaj reflektovať, či je ich zameranie a cieľ v súlade s požiadavkami ŠVP ZV stanovenými na tematické dni. Takúto reflexiu môžu poskytnúť odpovede na nasledujúce otázky:

1. *Majú aktivity realizované počas vybraného dňa jasný výchovno-vzdelávací cieľ pre každý ročník (2. a 3. cyklu)?*
2. *Aké výchovno-vzdelávacie ciele sa počas daného dňa naplňajú?*
3. *Ktoré prierezové gramotnosti sa počas daného dňa rozvíjajú?*
4. *Ktoré obsahové a výkonové štandardy konkrétnej VO sa počas daného dňa naplňajú?*

Po prehodnotení a výbere tém tradične realizovaných školou je potrebné jasne **zadefinovať ciele** každého takto zvoleného tematického dňa s pomocou štandardov vybraných vzdelávacích oblastí alebo *Prílohy – Vymedzenie gramotností*, prípadne s podporou sprievodcu *Prierezovými gramotnosťami*. Na základe správne stanovených cieľov je pri tomto prístupe k výberu témy často potrebné aktivity a konkrétne činnosti tematického dňa upraviť tak, aby sa **ciele daného dňa naplňali skutočne a nie len formálne**.

B) Prierezová gramotnosť ako téma tematického dňa/tematických dní

Vychádzajúc zo svojich programových cieľov si škola môže stanoviť, že témou tematického dňa/tematických dní bude rozvoj konkrétnej prierezovej gramotnosti v súčinnosti s realizáciou zámerných aktivít na posilnenie štandardov nadpredmetových konceptov. Takýto výber umožňuje cielene prepojiť vyučovanie s dlhodobými prioritami školy a zároveň podporiť systematický rozvoj kľúčových spôsobilostí žiakov naprieč predmetmi. Pri stanovení cieľa takýchto TD škola vychádza z *Prílohy – Vymedzenie gramotností a ich gradačná postupnosť*.

Pri výbere prierezovej gramotnosti je užitočné zohľadniť aj ďalšie hľadiská, ktoré výber spresnia a posilnia jeho zmysel pre školu. Mal by vychádzať z aktuálnych výziev, ktorým škola čelí, ako aj z potrieb žiakov. Môže ísť napríklad o potrebu posilniť digitálnu gramotnosť alebo čitateľskú gramotnosť pri práci s rôznorodými textami naprieč predmetmi.

Dôležité je aj prepojenie s profilom absolventa, teda s predstavou školy o tom, aké spôsobilosti by mali jej žiaci na konci vzdelávania vedieť preukázať. Vybraný cieľ tematického dňa by mal podporovať túto víziu a napomáhať jej naplneniu.

Výber prierezovej gramotnosti by mal zohľadňovať:

- aktuálne potreby žiakov,
- víziu a strategické ciele školy,
- výsledky pedagogickej diagnostiky alebo spätnej väzby od žiakov, učiteľov či rodičov,
- možnosti pedagógov a dostupné zdroje.

3.1 Stanovenie cieľa/cieľov tematického dňa a jeho plánovanie

Pri tvorbe cieľov tematického dňa je potrebné vychádzať zo vzdelávacích štandardov tak, aby TD podporovali ciele základného vzdelávania, ktoré sú uvedené v ŠVP ZV. Tematický deň predstavuje len inú formu vyučovacieho procesu, a preto by aj jeho cieľ mal predstavovať konkrétny cieľ tohto procesu. Preto je potrebné, aby bol správne naformulovaný, čiže by mal spĺňať požiadavky ako: **konzistentnosť, primeranosť, vyjadrenie v pojmoch výkonov žiakov (spôsobilostí), jednoznačnosť, kontrolovateľnosť/merateľnosť** (Turek 2008, s. 49 – 50). Pri jeho formulácii môže pomôcť aj stratégia SMART. Z dôvodu, že tematický deň má byť zameraný na rozvoj prierezových gramotností, ktoré predstavujú komplexné spôsobilosti, z hľadiska taxonómie cieľov vyučovacieho procesu má byť zameraný **na vyššie úrovne osvojenia si učiva**.²

Ak sa škola rozhodne realizovať tematický deň s rovnakou témou v rôznych ročníkoch, tak by sa ciele pre jednotlivé ročníky mali líšiť – mala by byť pri nich pozorovateľná **gradácia** rozvíjaných komplexných spôsobilostí.

Projektovanie tematického dňa v krokoch:

1. Stanovenie cieľa tematického dňa a jeho rozpracovanie na špecifické ciele
2. Stanovenie výstupov tematického dňa

Výstupy tematického dňa zodpovedajú špecifickým cieľom TD, predstavujú odpovede na otázky:

Čo bude dôkazom (indikátorom), že cieľ daného dňa je naplnený?

Čo majú žiaci na konci tematického dňa vedieť a pochopiť?

Čo majú byť schopní urobiť?

Čo majú počas tematického dňa vytvoriť alebo odprezentovať?

² Pri správnej formulácii cieľov pomôžu aj rôzne taxonómie cieľov (revidovaná Boomova taxonómia cieľov, Kratochvíla taxonómia cieľov v afektívnej oblasti, B. Niemierko a pod.). Viaceré opisy týchto taxonómií obsahujú aj slovesá, ktoré môžu učitelia pri ich formulácii použiť.

3. Plánovanie učebných situácií/aktivít tematického dňa

Keď máme jasne stanovené výstupy – výsledky a dôkazy o naplnení cieľov TD, je čas dôkladne premyslieť najvhodnejšie vyučovacie aktivity.

V tejto fáze musíme zvážiť niekoľko kľúčových otázok:

Aké vedomosti (fakty, koncepty, princípy) a spôsobilosti (procesy, postupy, stratégie) budú žiaci potrebovať, aby dokázali splniť cieľ?

Aké aktivity ich tieto vedomosti a spôsobilosti naučia?

Pri ktorých aktivitách využije škola interné kapacity?

Pri ktorých aktivitách škola osloví externých lektorov alebo organizácie?

Čo treba priamo učiť a trénovať a ako to učiť s ohľadom na ciele?

Aké materiály, pomôcky a zdroje sú pri napĺňaní týchto cieľov najvhodnejšie?³

Pri tomto postupe sa vyhneme nesúvisiacim aktivitám, ktoré síce spája jedna téma, ale ich výsledky jasne nepreukazujú rozvinutie konkrétnej gramotnosti. V tomto ohľade je pri projektovaní tematického dňa kľúčové hodnotenie. Či už je výstupom TD konkrétny produkt alebo nie, veľkou pomôckou pri nastavení aktivít, metód a foriem je špecifikácia očakávaní na výstup vo forme nastavenia kritérií a konkrétnych indikátorov ich naplnenia.

Príklad nastavenia indikátorov k čiastkovému cieľu pred navrhnutím aktivít:

Čiastkový cieľ: Rozlíšiť rôzne typy informačných zdrojov a médií a posudzovať ich základnú dôveryhodnosť.

Indikátory naplnenia cieľa:

- žiak rozlišuje základné typy médií (napr. správa, reklama, video),
- žiak pomenúva znaky, podľa ktorých posudzuje dôveryhodnosť informácie (autor, zdroj, účel),
- žiak uvádza príklady dôveryhodných a nedôveryhodných zdrojov informácií,
- žiak dokáže zdôvodniť, prečo niektorým informáciám verí viac ako iným.

³ Pri návrhu plánovania sme sa inšpirovali tzv. backward design, ktorý opisuje Wiggins – McTighe (2005: 17 – 19).

3.2 Využitie rôznych foriem vyučovania v rámci tematických dní

Prierezové gramotnosti predstavujú komplexné spôsobilosti, ktoré sa rozvíjajú v činnostiach, nie pasívnym učením. Preto sa pri napĺňaní cieľov TD ako veľmi vhodné javia metódy a formy:

- *aktívne učenie sa žiakov,*
- *projektové vyučovanie,*
- *kooperatívne vyučovanie,*
- *situačné a zážitkové vyučovanie,*
- *terénne vyučovanie,*
- *práca s autentickými zdrojmi,*
- *diskusia a argumentácia,*
- *bádatel'ské vyučovanie,*
- *rovesnícke učenie sa,*
- *zážitkové workshopy s externými lektormi.*

Výber konkrétnej metódy alebo formy a nastavenie zvolenej aktivity závisí od rozvíjanej prierezovej gramotnosti a cieľov TD. Či už bude cieľom vytvorenie konkrétneho produktu alebo to, že si žiaci prejdú viacerými aktivitami, cez ktoré si danú gramotnosť rozvinú, nie je úplne žiadúce členiť deň na jednotlivé ohraničené vyučovacie predmety, lebo cieľom TD je rozvíjanie gramotností tak, aby žiaci pracovali na téme súvisle. Tento proces by mal byť prirodzený a svojou podobou by sa mal líšiť od bežného vyučovacieho dňa. Žiaci by mali byť čo najaktívnejšími členmi v danom dni, pracovať v skupinách alebo samostatne na viacerých aktivitách, zároveň rozvíjať svoje prezentačné spôsobilosti a schopnosť spolupracovať.

Tematické dni preto vytvárajú priestor na využívanie metód, ktoré bežné vyučovanie nie vždy umožňuje. Nasledujúce príklady ukazujú, ako možno rôzne formy učenia – bádatel'ské, problémové či zážitkové – uplatniť pri rozvoji jednotlivých prierezových gramotností (PG) a napĺňania cieľov pri formovaní kultúry a étosu školy.

Príklady využitia prvkov bádatel'ského vyučovania v jednotlivých PG:

ČVG: analýza textov, vizuálnych podnetov, porovnávanie zdrojov, interpretácia obrázkov a multimodálnych materiálov.

DGG: riešenie otvorených digitálnych problémov, práca s dátami, tvorba digitálnych produktov.

ENG: pozorovanie prírody, experimenty, analýza lokálnych environmentálnych problémov.

OBG: zisťovanie perspektív na rôzne spoločenské témy, práca s reálnymi spoločenskými situáciami.

Príklady využitia problémového vyučovania v jednotlivých PG:

ENG: návrhy opatrení na zlepšenie životného prostredia, práca s environmentálnymi konfliktmi.

FNG: riešenie finančných dilem, plánovanie rozpočtu, modelové rozhodovanie.

OBG: participácia, riešenie lokálnych problémov komunity.

Príklady využitia prvkov zážitkového vyučovania v jednotlivých PG:

ENG: terénny výskum, meranie ekologických javov, simulácie environmentálnych konfliktov.

ČVG: živá kniha, dramatizácia textu, multimodálne interpretačné stanovišťa.

DGG: simulácie kybernetických situácií.

MDG: testovanie reklamných tvrdení, tvorba mediálnej kampane.

OBG: obecné zastupiteľstvo v role-play, terénne mapovanie potrieb komunity.

FNG: simulácia domácnosti s rozpočtom, trhové hry, riešenie finančných scenárov.

SEG: zážitkové aktivity s reflexiou, simulácia konfliktov.

Tieto aktivity budujú kritické myslenie, rozvíjajú metakogníciu žiaka a jeho charakter a spôsobilosti analyzovať a hodnotiť pramene či iné zdroje.

4

Možnosti implementácie tematických dní do života školy ako súčasť výchovno-vzdelávacieho procesu

Tematické dni nie je potrebné vnímať ako izolované, jednorazové udalosti, ale ako funkčný a prirodzený prvok školského života, ktorý možno strategicky prepájať s bežným vyučovaním, dlhodobými projektmi aj potrebami školy.

TD môžu byť rozložené v čase tak, že priamo nenasledujú jeden za druhým, ale napĺňajú spoločný cieľ alebo tému, ktorú si škola stanoví na základe vzdelávacích štandardov a prierezových gramotností.

V takomto nastavení sa tematické dni môžu stať **jadrom ročného projektu**, pričom TD:

- a) pripravuje pôdu na realizáciu projektu – *iniciačná fáza*,
- b) rozvíja spôsobilosti potrebné na riešenie zadania – *pracovná fáza*,
- c) je zameraný na prezentáciu, reflexiu a zdieľanie výstupov – *záverečná fáza projektu*.

Tematické dni je možné realizovať aj tak, aby prepojili obsah viacerých vzdelávacích oblastí a vytvárali prirodzené mosty medzi vedomosťami a reálnym životom. Učitelia môžu zvoliť spoločnú tému (napríklad médiá, energia, miestna komunita, konflikty v prostredí, zdravé vzťahy) a cieľ TD, následne navrhnúť súbor učebných situácií, aktivít, ktoré rozvíjajú konkrétne prierezové gramotnosti spájajúc viaceré vzdelávacie oblasti. Takto sa vyhnú fragmentovanému učeniu sa a umožnia žiakom zažiť súvislé učenie v dlhšom časovom bloku, čo je pre rozvoj komplexných spôsobilostí omnoho efektívnejšie.

Tematické dni môžu byť využité aj ako nástroj prevencie (vychádzajúcej z pedagogickej diagnostiky, resp. spätnej väzby od žiakov, učiteľov alebo rodičov) v prípade potreby prehĺbenia rozvoja konkrétnej spôsobilosti.

Príklad:

- TD s cieľom rozvíjať SEG bude obsahovať aktivity zamerané na riešenie triednych konfliktov,
- TD s cieľom rozvíjať ENG bude zameraný na prehĺbovanie porozumenia miestnych environmentálnych výziev.

Pri takto zameraných TD nepredstavuje tematický deň izolovaný blok činností, ale cieľnú aktivitu reagujúcu na potreby školy. Aj v takomto prípade je potrebné, aby bol tematický deň vopred definovaný v ŠkVP.

Rovnako je možné tematické dni spájať a vytvárať ucelený „tematický týždeň“ alebo cyklus tematických dní za sebou. Takto môže škola flexibilne kombinovať rôzne metódy a formy vyučovania (workshopy, exkurzie, terénne výskumy, komunitné mapovanie, rovesnícke učenie, reflexívne aktivity atď.) a zároveň udržať kontinuitu práce na rozvíjanej gramotnosti.

Tematické dni možno strategicky využívať aj pri rozvoji školskej komunity – ako **priestor** na:

- prepojenie vzdelávacích oblastí a vyučovacích predmetov,
- prepojenie ročníkov, ale aj jednotlivých cyklov vzdelávania,
- spoluprácu medzi žiakmi, učiteľmi a rodičmi,
- spoluprácu školy s komunitnými partnermi (múzeá, členovia širšej komunity obce, odborníci).

Vďaka tomu tematické dni nepôsobia ako izolovaná forma výučby, ale ako prirodzená súčasť kurikula, ktorá podporuje zmysluplné učenie, spoluprácu a rozvoj prierezových gramotností naprieč celým vzdelávacím procesom.

Zapájanie miestnych aktérov do tematických dní predstavuje významnú príležitosť na prehĺbenie prepojenia školy s komunitou a obohatenie vzdelávania o autentické, pre žiakov zmysluplné, učebné situácie. Škola sa tak prirodzene stáva otvoreným učebným prostredím, v ktorom sa prierezové gramotnosti rozvíjajú v reálnych kontextoch presahujúcich bežný rámec vyučovania. Takýto prístup je v súlade s princípmi ŠVP, ktoré zdôrazňujú význam spolupráce s externým prostredím a neformálneho vzdelávania pri rozvoji funkčnej gramotnosti žiakov.

Miestni aktéri môžu v tematických dňoch **vystupovať v rôznych rolách** – ako odborní **garanti obsahu, lektori workshopov** či **partneri** pri realizácii projektov v teréne. Ich zapojenie zvyšuje autenticitu učenia sa a umožňuje žiakom konfrontovať školské poznatky s aktuálnymi výzvami regiónu. V tematických dňoch zameraných na prierezové gramotnosti má táto spolupráca osobitný význam.

Príklad

Pri rozvoji *environmentálnej gramotnosti* sa prirodzene ponúka spolupráca s organizáciami zameranými na ochranu krajiny či odpadové hospodárstvo, v *občianskej gramotnosti* s úradmi, komunitnými alebo kultúrnymi inštitúciami a v *digitálnej* či *mediálnej gramotnosti* s odborníkmi z praxe alebo regionálnymi médiami.

Spolupráca s komunitou zároveň podporuje rozvoj nadpredmetových konceptov, najmä metakognície a charakteru, keďže vytvára priestor na reflexiu učenia, postojov, hodnôt a zodpovednosti voči okoliu. Môže nadobúdať rôzne podoby – od diskusií s hosťami, zážitkových workshopov a terénnych pozorovaní, cez exkurzie a návštevy inštitúcií až po spoločné projekty či spoluvytváranie výstupov tematického dňa. Pre školu predstavuje takáto spolupráca aj možnosť rozšíriť odborné kapacity, dostupné zdroje a podporiť jej profiláciu v oblastiach, ktorým sa dlhodobo venuje.

Pri plánovaní tematického dňa je dôležité, aby škola najskôr jasne definovala ciele rozvoja prierezových gramotností a až následne vyhľadávala partnerov, ktorí ich dokážu zmysluplne podporiť. Tento postup zodpovedá princípom správneho projektovania vzdelávania, v rámci ktorého sa najskôr určujú ciele, zámery a očakávané výsledky učenia sa a až potom konkrétne aktivity a spolupracujúce subjekty. Miestni aktéri by mali byť integrálnou súčasťou učebného dizajnu, nielen doplnkom programu a ich zapojenie by malo byť výsledkom vopred dohodnutej komunikácie o cieľoch a obsahu aktivít.

Prínos miestnej komunity:

Miestna komunita prináša do školy nielen **odborné kompetencie**, ale aj **lokálne témy, tradície, výzvy a inovácie**, ktoré sú pre žiakov prirodzene motivujúce. V kontexte regionálnej výchovy, ako súčasti občianskej gramotnosti, je takáto spolupráca významným nástrojom **rozvoja lokálnej identity a občianskej angažovanosti**. Partnerstvá s obecným múzeom, knižnicou, remeselníkmi, podnikateľmi, dobrovoľníkmi či komunitnými organizáciami umožňujú žiakom lepšie porozumieť histórii, kultúre a socio-environmentálnym súvislostiam regiónu a zároveň ich **povzbudzujú k aktívnej účasti na verejnom živote**.

Vďaka systematickému prepojeniu tematických dní s miestnymi aktérmi sa žiaci učia nielen prostredníctvom informácií, ale najmä prostredníctvom skúsenosti – objavovaním, skúmaním, diskusiou a spoluprácou. Tematický deň sa tak stáva autentickým priestorom pre rozvoj prierezových gramotností a zároveň nástrojom na budovanie školy ako živého centra miestnej komunity.

5 Reflexia a hodnotenie tematického dňa

Reflexia je neoddeliteľnou a povinnou súčasťou tematických dní. Nejde o formálne zhrnutie aktivít – zhodnotenie programu dňa, ale o významnú súčasť pedagogického procesu, prostredníctvom ktorej si žiaci uvedomujú:

- čo a ako sa učili,
- aké spôsobilosti si rozvíjali,
- aký význam má toto učenie pre ich ďalší rozvoj.

Práve reflexia umožňuje, aby tematický deň neostal iba zážitkom, ale stal sa zdrojom hlbokého a trvácneho učenia sa.

Reflexia sa zameriava najmä na:

- **nové poznatky a porozumenia**, ktoré si žiak počas tematického dňa osvojil:
 - Čo nové som sa dnes naučil/a a čomu teraz rozumiem lepšie než predtým?
 - Ktorá informácia alebo zistenie bolo pre mňa najdôležitejšie a prečo?
- **konfrontáciu pôvodných predstáv s novými informáciami**:
 - Ktoré moje pôvodné predstavy sa potvrdili, ktoré sa ukázali ako nepresné a ktoré sa nepotvrdili?
 - Čo by som nabudúce urobil/a inak?
- **rozvíjané spôsobilosti, najmä v oblasti prierezových gramotností**:
 - Aké spôsobilosti som počas tematického dňa rozvíjal/a – napr. spoluprácu, kritické hodnotenie informácií, riešenie problémov, argumentáciu?
- **proces učenia sa (metakognícia)** – reflexia postupov, stratégií a spôsobov práce, ktoré žiak využíval:
 - Ako som postupoval/a pri riešení úloh a čo mi pri učení pomáhalo?
 - Čo bolo pre mňa náročné a prečo? Čo sa nám ako skupine podarilo?
 - Akú stratégiu by som nabudúce zvolil/a inak?
- **postoje, hodnoty a význam témy v kontexte reálneho života**:
 - S čím som nesúhlasil/a alebo čo ma zaujalo či prekvapilo?
 - Aký význam má táto téma pre môj život, moje okolie alebo komunitu?
 - Aké hodnoty chcem na základe tohto dňa presadzovať v živote?
- **otázky a problémy, ktoré počas učenia vznikli a ostávajú otvorené**:
 - Čomu ešte nerozumiem?
 - Aké nové otázky mi po dnešku zostali nezodpovedané?
- **spolupráca a sociálne učenia sa**:
 - Ako som prispel/a k práci skupiny?
 - Čo sa nám ako tímu podarilo?
 - Ako sme riešili nedorozumenia alebo problémy vyplývajúce z rozdielnych názorov?

Reflexia TD vychádza z princípov aktívneho učenia sa a konštruktivistického prístupu vo vyučovaní, v ktorom žiak nie je pasívnym príjemcom informácií, ale aktívne si vytvára vlastné porozumenie. Zároveň podporuje rozvoj metakognitívnych spôsobilostí, ktoré sú kľúčovou súčasťou viacerých prierezových gramotností. Napomáha tak žiakom nanovo konštruovať predtým vytvorené pamäťové schémy a integrovať nové poznatky do existujúceho poznania žiakov, čím sa učenie stáva hlbším a zmysluplnejším.

Forma reflexie musí byť vždy **v súlade s cieľom a obsahom tematického dňa**. Neexistuje jedna univerzálna forma reflexie – jej výber závisí od charakteru témy, použitých metód a rozvíjaných spôsobilostí.

Možné formy reflexie

Riadený reflexívny rozhovor (diskusia)

Táto forma je vhodná najmä pri tematických dňoch založených na diskusii, bádaní alebo práci s rôznymi perspektívami. Umožňuje žiakom verbalizovať svoje myslenie, argumentovať a konfrontovať názory.

Písomná reflexia

Písomná reflexia podporuje individuálne premýšľanie a umožňuje žiakom vrátiť sa k vlastným myšlienkam. Je vhodná pri tematických dňoch, ktoré zahŕňajú prácu s textami, zdrojmi, dátami alebo výskumom a výrazne podporuje metakognitívne spôsobilosti. Môže mať podobu **krátkych zápisov alebo denníkov**, v ktorých žiaci odpovedajú na otázky typu: „Čo nové som sa dnes naučil/a?“, „Čo ma prekvapilo alebo zmenilo môj pohľad na...?“, „Ako môžem získané poznatky využiť v budúcnosti?“

Skupinová reflexia

Táto forma je vhodná po projektových a kooperatívnych tematických dňoch. Umožňuje reflektovať nielen obsah učenia, ale aj proces spolupráce, rozdelenie rolí a spoločné riešenie problémov. Podporuje sociálne učenie sa. Skupinová reflexia môže prebiehať formou riadenej diskusie zameranej na spoluprácu a proces učenia sa, napríklad prostredníctvom otázok: „Čo sa nám ako tímu podarilo?“, „Ako sme riešili vzniknuté problémy?“ Výstupom môže byť myšlienková mapa, nástenka alebo spoločné zhrnutie zistení.

Vizuálna alebo tvorivá reflexia (kresba, koláž, video, prezentácia)

Vizuálna reflexia je vhodná pri zážitkových, terénnych alebo tvorivých tematických dňoch. Umožňuje zapojiť aj žiakov, ktorí sa ťažšie vyjadrujú verbálne a prepája kognitívnu a emocionálnu rovinu učenia sa. Poskytuje priestor na vyjadrenie reflexie učenia sa prostredníctvom koláže, ilustrácie alebo spoločného umeleckého diela, ktoré zachytáva kľúčové momenty a poznatky tematického dňa.

Digitálna reflexia umožňuje využitie digitálnych nástrojov (krátke videá, audiozáznamy, online dotazníky), ktoré podporujú samostatné vyjadrenie žiakov a zároveň poskytujú učiteľovi prehľadnú spätnú väzbu.

Sebahodnotenie a emocionálna reflexia

Táto forma je dôležitá pri témach zameraných na vzťahy, spoluprácu, hodnoty a postoje. Pomáha žiakom uvedomiť si vlastný posun, pomenovať emócie a prevziať zodpovednosť za učenie sa. Je vhodná ako záverečná fáza tematického dňa alebo cyklu tematických dní a môže mať podobu napr. kruhu vďačnosti. Posilňuje uvedomovanie si vzťahov, spolupráce a vzájomnej podpory medzi žiakmi.

Reflexia a hodnotenie tematického dňa by mali byť vždy v súlade s cieľmi tematického dňa a rozvíjanými očakávanými spôsobilosťami, nie zamerané na výkon v tradičnom zmysle. Ich cieľom je podporiť uvedomelé učenie sa žiakov a profesionálnu reflexiu práce učiteľa.

Pri **hodnotení tematických dní** sa odporúča uprednostňovať **slovné a formatívne hodnotenie** pred známkovaním. Tematické dni sú zamerané najmä na rozvoj spolupráce, kritického a tvorivého myslenia, postojov a prierezových gramotností, ktoré nie je vhodné redukovať na číselné hodnotenie.

Dôležitou súčasťou hodnotenia je aj **sebahodnotenie žiakov**, individuálne alebo skupinové, zamerané na uvedomenie si vlastného pokroku, úsilia a rozvoja spôsobilostí. Hodnotenie tematického dňa má predovšetkým podporný charakter a slúži ako východisko pre ďalšie plánovanie vzdelávacích aktivít.

6 Organizácia tematických dní

Organizácia tematického dňa presahuje rámec jednorazovej aktivity. Predstavuje komplexný proces, ktorý si vyžaduje:

- premyslené plánovanie a prípravu TD,
- koordináciu viacerých aktérov školy,
- následné vyhodnotenie – reflexiu realizovaného TD.

Ak majú byť tematické dni zmysluplnou a udržateľnou súčasťou výchovno-vzdelávacieho procesu, ich realizácia musí byť postavená na systematickom prístupe školy a jasne nastavenej organizačnej štruktúre.

6.1 Tímová spolupráca a zodpovednosť

Základným predpokladom úspešnej realizácie tematického dňa je **tímová spolupráca**. Tematický deň je výsledkom koordinovanej práce viacerých členov pedagogického (prípadne aj nepedagogického) zboru, nie záťažou pre jednotlivca. Z organizačného hľadiska sa ako kľúčové javí, aby každý tematický deň mal určenú **zodpovednú osobu**. Táto osoba plní úlohu koordinátora tematického dňa a zároveň vedie organizačný (realizačný) tím. Veľkosť a voľba členov tohto tímu závisí od cieľa a zamerania TD.

Úlohou zodpovednej osoby je:

- iniciovať a koordinovať plánovanie,
- rozdeliť úlohy v rámci tímu,
- dohliadať na časový harmonogram,
- zabezpečiť komunikáciu medzi členmi tímu a vedením školy.

Úlohou zodpovednej osoby nie je realizovať všetky aspekty TD samostatne.

Takto nastavená rozdelená zodpovednosť prispieva k prehľadnosti, efektivite a zároveň posilňuje kultúru spolupráce v škole.

Organizačný tím by mal tematický deň plánovať ako proces pozostávajúci z jasne definovaných krokov. Súčasťou plánovania je:

- stanovenie časového rámca prípravy tematického dňa,
- určenie potrebného personálneho a materiálneho zabezpečenia,
- rozdelenie konkrétnych úloh medzi členov tímu.

Za dôležitý aspekt plánovania považujeme aj **identifikáciu predpokladaných rizík spojených s realizáciou TD**. Môže ísť napríklad o personálne výpadky, technické problémy, nepriaznivé počasie (pri aktivitách vonku) či organizačné kolízie s inými školskými podujatiami. Ak škola tieto riziká pomenuje vopred a zároveň si pripraví možné riešenia, znižuje sa pravdepodobnosť improvizácie počas samotnej realizácie tematického dňa a zvyšuje sa jeho plynulosť a kvalita.

Súčasťou plánovania tematického dňa je aj vedomé nastavenie rolí dospelých aktérov počas jeho realizácie. Organizačný tím by mal tematické dni navrhovať tak, aby učitelia, lektori alebo iné zodpovedné osoby (napríklad pri spolupráci s mimoškolským prostredím) vystupovali počas tematického dňa predovšetkým **v roli facilitátorov učenia sa žiakov**. Ich úlohou je vytvárať učebné situácie, sprevádzať žiakov procesom učenia sa, klásť podnetné otázky, podporovať ich samostatné uvažovanie a spoluprácu, vytvárať bezpečné a podnetné prostredie a poskytovať im priebežnú spätnú väzbu. Dôležité je, aby dospelí neponúkali žiakom hotové riešenia, ale podporovali ich v hľadaní vlastných postupov a odpovedí. Najdôležitejším činiteľom tematického dňa má byť **žiak** – práve on má byť **v centre diania** a má mať počas tematického dňa **najaktívnejšiu rolu**.

6.2 Reflexia tematického dňa/tematických dní

Neoddeliteľnou súčasťou organizácie tematického dňa je jeho **následná reflexia aj na úrovni organizačného tímu**. Táto fáza by mala nasledovať bezprostredne po realizácii TD, kým sú skúsenosti ešte aktuálne.

Cieľom reflexie je:

- pomenovať silné stránky realizácie tematického dňa,
- identifikovať slabé miesta a organizačné nedostatky,
- zhodnotiť funkčnosť zvolených postupov.

Výsledkom je **konkrétne vyhodnotenie úspešných a neúspešných aspektov** tematického dňa a formulovanie odporúčaní pre budúcu prax. Reflexia tak nadobúda význam nielen hodnotiaci, ale najmä rozvojový.

6.3 Evidencia tematických dní

Z hľadiska dlhodobého plánovania a zvyšovania kvality, efektívnosti prípravy a realizácie tematických dní odporúčame, aby si škola viedla **systematickú** evidenciu tematických dní, napríklad formou **portfólia** plánovaných a realizovaných TD.

Ak sa majú tematické dni stať integrálnou súčasťou života školy, ich príprava by nemala školu nadmerne zaťažovať. Práve systematická evidencia umožňuje:

- využívať overené postupy,
- nadväzovať na predchádzajúce skúsenosti,
- znižovať časovú a organizačnú náročnosť príprav.

Portfólio tematických dní môže slúžiť ako praktický a rozvojový nástroj školy. Jeho súčasťou môžu byť najmä:

- plány tematických dní, vrátane ich špecifických cieľov,
- návrhy a opisy realizovaných aktivít,
- opis materiálneho a personálneho zabezpečenia,
- reflexie tematických dní so zameraním na silné a slabé stránky,
- odporúčania pre ďalšiu realizáciu podobných tematických dní.

Portfólio je vhodné doplniť aj ďalšou dokumentáciou o realizácii tematických dní (napr. fotografie, videozáznamy, výstupy žiakov), ktorá môže slúžiť nielen ako evidencia, ale aj ako inšpirácia pre ďalších učiteľov či ako podklad pre komunikáciu s rodičmi a širšou školskou komunitou pri prezentácii zrealizovaných TD.

Systematické vedenie portfólia podporuje **kultúru školy ako učiacej sa organizácie**, zdieľanie skúseností a dlhodobý rozvoj tematických dní, ako zmysluplného a udržateľného prvku vzdelávacieho prostredia školy.

7 Čo je a čo nie je tematický deň

Tematický deň predstavuje **ucelenú, cielene plánovanú a didakticky premyslenú organizačnú formu vyučovania**, ktorá má jasne **definovaný cieľ a zámer** – rozvoj jednej alebo viacerých prierezových gramotností v súlade so ŠVP ZV. Ako vysvetľuje A. Gondová: „Tematický deň je forma vyučovania, pri ktorej sa nepostupuje podľa bežného rozvrhu, ale žiaci a učitelia sa sústredene venujú jednej vybranej téme do väčšej hĺbky“ (Gondová 2025, s. 46). Nejde teda o bežné vyučovanie s pozmeneným obsahom, ale o **vzdelávací celok**, v ktorom sú **ciele, aktivity, proces učenia sa** aj jeho **reflexia vzájomne previazané**. Každý tematický deň naplňa ciele vychádzajúce zo štandardov vzdelávacích oblastí alebo charakteristiky prierezových gramotností. Tieto ciele musia byť konkrétne, pozorovateľné a merateľné, aby bolo možné posúdiť, či žiaci naplňajú očakávané spôsobilosti. Zároveň je potrebné upozorniť na **rozdiel** medzi **tematickým dňom** a **tematickým vyučovaním**, lebo tieto pojmy sa v praxi často zamieňajú. Pri tematickom vyučovaní sa zvolí jedna spoločná téma dňa pre všetky vyučovacie predmety, vyučovanie môže mať blokovú podobu alebo prebieha celý deň podľa rozvrhu hodín (Gondová 2025). Tematický deň sa vyznačuje **špecifickou organizačnou formou**. Vyučovanie prebieha súvisle počas šiestich vyučovacích hodín, pričom môže mať charakter projektového alebo zážitkového vyučovania, formy dobrovoľníckeho projektu, výskumu, exkurzie, diskusie, workshopu či prezentácie. Podstatné je, aby všetky aktivity dňa tvorili **logický a zmysluplný celok**, rozvíjali stanovené ciele a umožňovali žiakom aktívne zapojenie sa.

Tematický deň NIE JE tematické vyučovanie a ani voľnočasová alebo projektová „nadvstavba“.

Za tematický deň nemožno považovať náhodné, izolované alebo nesúvisiace aktivity, hoci by sa odohrávali počas jedného dňa a spájala ich jedna téma. Rovnako ním nie je bežný vyučovací proces, ktorý sa len formálne označí ako tematický deň, bez zmeny prístupu, organizácie a bez prepojenia na rozvoj prierezových gramotností. Tematický deň nemôže byť ani improvizovaným alebo už uskutočneným podujatím, ktoré nebolo vopred zadefinované v ŠkVP. Ak chýbajú jasné ciele, prepojenie na školský vzdelávací program, premyslená organizácia, nejde o tematický deň v zmysle ŠVP ZV.

Tematický deň **JE plnohodnotná forma vyučovania**, ktorou sa:

- rozvíjajú prierezové gramotnosti a nadpredmetové koncepty (metakognícia a charakter),
- naplňajú vzdelávacie štandardy vzdelávacích oblastí,
- prepájajú učenie so životom, reálnymi situáciami a komunitou.

Žiaci sa počas tematického dňa nestávajú pasívnymi prijímateľmi informácií, ale, naopak, sú aktívnymi účastníkmi procesu učenia sa, spolupracujú, tvoria, diskutujú, riešia problémy a reflektujú vlastný postup.

Tematický deň má vždy vyvrcholiť reflexiou, ktorá pomáha žiakom pomenovať, čo sa naučili, aké stratégie použili, čo bolo pre nich náročné a v čom sa posunuli. Hodnotenie je preto najmä formatívne a podporuje proces učenia sa, nielen výsledok.

Tematický deň:

- **musí mať jasne a správne definované ciele,**
- **musí byť zmysluplne naplánovaný,**
- **musí byť metodicky ukotvený,**
- **musí preukázateľne prispievať k rozvoju prierezových gramotností,** ktoré predstavujú jednu z kľúčových inovácií vzdelávania v základnej škole.

Viete si tieto otázky zodpovedať? Ak áno, tak máte správne nastavený TD.

1. Ktorú prierezovú gramotnosť (alebo viaceré prierezové gramotnosti) TD rozvíja?
2. V ktorých vzdelávacích štandardoch je TD ukotvený?
3. Aký je hlavný cieľ TD? Sú špecifické ciele v súlade s hlavným cieľom?
4. Aké sú ciele jednotlivých aktivít tematického dňa? Sú tieto ciele v súlade so špecifickými cieľmi TD?
5. Aká je forma reflexie TD? Ako je výber formy reflexie učenia prepojený so stanovenými cieľmi a akým spôsobom ich podporuje?
6. Aká je forma hodnotenia TD? Ako vybraná forma prispieva k vyhodnoteniu toho, či boli ciele TD naplnené a akým spôsobom to umožňuje posúdiť?

8

Ukážky návrhov tematických dní

TEMATICKÝ DEŇ – KTO NÁM HOVORÍ PRAVDU? MÉDIÁ, INFORMÁCIE A REKLAMA OKOLO NÁS

Názov tematického dňa: Kto nám hovorí pravdu? Média, informácie a reklama okolo nás

Vzdelávací cyklus: 2. cyklus

Ročník: 4.

Rozsah: 1 tematický deň – 6 vyučovacích hodín

Prierezové gramotnosti: Mediálna gramotnosť (zložka občianskej gramotnosti) – nosná

Čitateľská a vizuálna gramotnosť

Digitálna gramotnosť

Sociálna a emocionálna gramotnosť

Nadpredmetové koncepty: metakognícia a charakter

Zámer tematického dňa

Tematický deň je zameraný na rozvoj mediálnej gramotnosti žiakov 4. ročníka v kontexte ich každodenného stretávania sa s médiami, informáciami a reklamou. Žiaci sa pohybujú v prostredí presýtenom mediálnymi obsahmi – sledujú televíziu, používajú internet, stretávajú sa s reklamou v online aj offline priestore a prirodzene prijímajú informácie od rovesníkov i dospelých. Tematický deň vytvára priestor na to, aby tieto skúsenosti reflektovali, analyzovali a učili sa rozlišovať medzi dôveryhodnými a zavádzajúcimi informáciami.

Zámerom tematického dňa je viesť žiakov k uvedomeniu a kritickému prijímaniu mediálnych obsahov, porozumeniu poslaniu médií v spoločnosti a rozpoznávaniu presvedčacieho charakteru reklamy. Prostredníctvom práce s konkrétnymi príkladmi, diskusií a reflexie vlastných skúseností si žiaci postupne uvedomujú, že média môžu ovplyvňovať ich názory, rozhodovanie a správanie.

Tematický deň je ukotvený vo vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť a nosnou prierezovou gramotnosťou je mediálna gramotnosť, ako súčasť občianskej gramotnosti v prepojení s čitateľskou, vizuálnou a digitálnou gramotnosťou. Je realizovaný ako jeden vyučovací deň v rozsahu šiestich vyučovacích hodín.

Ciele tematického dňa:

Rozlíšiť dôveryhodnosť zdrojov informácií a rôznych typov médií a porozumieť ich poslaniu.

Hodnotiť základné prvky médií, vrátane jednoduchých reklám.

Uvedomovať si vplyv médií na správanie a postoje jednotlivca.

Čiastkové ciele:

Rozlíšiť rôzne typy informačných zdrojov a médií a posudzovať ich základnú dôveryhodnosť.

Porozumieť poslaniu médií v spoločnosti a rozlišovať ich základné funkcie.

Identifikovať cieľ reklamy a rozpoznávať jej základné presvedčacie prvky.

Uvedomovať si vplyv médií na správanie, postoje a názory jednotlivca.

Reflektovať vlastné učenie sa, hodnotiť svoju prácu a spolupracovať pri spoločných činnostiach.

Výkonové štandardy:

Žiak vie/dokáže:

- rozlíšiť rôzne typy médií a kvalitu informačných zdrojov,
- uviesť príklady dôveryhodných a nedôveryhodných zdrojov informácií,
- vysvetliť poslanie médií,
- pomenovať cieľ a hlavné princípy reklamy na vybraných príkladoch,
- uviesť príklady stereotypov alebo zavádzania v reklame,
- diskutovať o vplyve médií na správanie a postoje ľudí.

Poznámka:

Ciele TD a výkonové štandardy vychádzajú zo vzdelávacích štandardov **VO Človek a spoločnosť** (cieľ 9) a **sprievodcu MDG** (Kľúčové obsahy a očakávané spôsobilosti pre mediálnu gramotnosť).

Výkonové štandardy sa naplňajú prostredníctvom **obsahového štandardu** pre občiansky komponent a kľúčových obsahov komponentov mediálnej gramotnosti.

Vybrané obsahy z obsahového štandardu pre občiansky komponent VO Človek a spoločnosť:

- reklama, dôveryhodnosť informácií,
- posúdenie pravdivosti/zavádzania reklamy na vybranom príklade,
- identifikovanie dôveryhodných a nedôveryhodných zdrojov informácií.

Kľúčové obsahy komponentov MDG:

- **komponent 1: Informačné zdroje a médiá** – typy informačných zdrojov, dôveryhodnosť zdrojov, typy médií,
- **komponent 3: Reklama** – etika a stereotypy v reklame, určenie zámeru reklamy,
- **komponent 4: Mediálne účinky a komunikácia** – explicitné a implicitné významy.

Scenár tematického dňa

Tematický deň je rozdelený do niekoľkých na seba nadväzujúcich fáz, ktoré spolu tvoria ucelený didaktický celok a umožňujú žiakom postupne prechádzať od skúmania informačných zdrojov k uvedomeniu si mediálnych účinkov.

Práca s informačnými zdrojmi a médiami

V úvodnej fáze sa žiaci zameriavajú na rozlišovanie rôznych druhov informačných zdrojov a médií. Prostredníctvom konkrétnych ukážok (správa, reklama, rozprávanie, obrázok z internetu) skúmajú, odkiaľ informácie pochádzajú a prečo niektorým zdrojom dôverujú viac ako iným. Učia sa pomenovať jednoduché kritériá dôveryhodnosti, ako je autor informácie, jej účel a spôsob šírenia.

Príklad aktivity:

Učiteľ pripraví rôzne ukážky informačných zdrojov – krátku správu, jednoduchú reklamu, obrázok s textom, titulok z webovej stránky alebo krátke video. Žiaci pracujú v menších skupinách (3–4 žiaci) a ich úlohou je: pomenovať, o aký typ média ide (správa, reklama, video), rozhodnúť, na čo daný obsah slúži (informuje, presviedča, zabáva).

Skupiny svoje rozhodnutia stručne prezentujú. Učiteľ priebežne spresňuje pojmy a pomáha žiakom rozlišovať základné typy mediálnych obsahov.

V ďalšom kroku žiaci hlbšie skúmajú zdroje informácií a odpovedajú na otázky: *Kto to vytvoril? Kde to bolo zverejnené? Prečo to vzniklo?*

Po fáze skúmania mediálnych obsahov a ich zdrojov nasleduje učiteľom riadená diskusia, v ktorej žiaci spoločne odpovedajú na otázky: *Ktorým informáciám verím viac a prečo? Sú všetky informácie rovnako dôveryhodné? Prečo sú niektoré viac dôveryhodné a prečo iné menej? Odkiaľ informácia pochádza? Prečo je dôležité vedieť, odkiaľ informácia pochádza?* Žiaci si postupne uvedomujú, že nie všetky informácie majú rovnakú hodnotu a že dôvera v zdroj je dôležitou súčasťou zodpovedného správania sa v mediálnom prostredí.

Porozumenie poslaniu médií

V ďalšej fáze sa pozornosť presúva k porozumeniu úlohy médií v spoločnosti. Žiaci ďalej skúmajú, na čo médiá slúžia – či informujú, zabávajú, presviedčajú alebo ovplyvňujú. Prostredníctvom pojmovej mapy a roztriedenia mediálnych obsahov sa učia rozlišovať medzi informovaním a ovplyvňovaním a používajú pritom primerané pojmy, ako správa, reklama či názor.

Táto fáza podporuje schopnosť žiakov uvedomiť si, že médiá nemajú jednotný cieľ a že je dôležité rozpoznať zámer, s akým je mediálny obsah vytvorený.

Poznámka:

Aktivity každej fázy navrhujeme a pripravujeme v súlade s čiastkovými cieľmi danej fázy a indikátormi naplnenia cieľa.

Napr.:

Čiastkový cieľ fázy „Porozumenie poslaniu médií“:

- Porozumieť poslaniu médií v spoločnosti a rozlišovať ich základné funkcie.

Indikátory naplnenia cieľa

- žiak vysvetľuje, na čo médiá slúžia (informovať, zabávať, presviedčať, ovplyvňovať),
- žiak rozlišuje medzi informačným a presviedčacím obsahom,
- žiak dokáže zaradiť mediálny obsah podľa jeho hlavného účelu,
- žiak používa primerané pojmy pri opise mediálnych obsahov.

Kritické vnímanie reklamy

Osobitná pozornosť je venovaná reklame, ako špecifickému typu mediálneho obsahu. Žiaci analyzujú vybrané reklamné ukážky a hľadajú odpovede na otázky: *Čo nám reklama chce povedať? Ako nás chce presvedčiť? Čo chce, aby sme urobili?* Identifikujú základné presviedčacie prvky, napríklad: vplyv na emócie, sľuby, opakovanie či stereotypné zobrazovanie ľudí.

Cieľom tejto fázy je, aby si žiaci uvedomili „presviedčací“ charakter reklamy a dokázali rozpoznať jednoduché formy zavádzania alebo prehánania. Učia sa porovnávať reklamu s informačným obsahom a rozlišovať medzi ich funkciami.

Príklad aktivity:

Reklamný detektív

Žiaci skúmajú reklamu ako „podozrivý objekt“. Ich úlohou nie je reklamu odsúdiť, ale **odhaliť jej zámer a presviedčacie stratégie**. Učia sa klásť správne otázky a rozlišovať medzi informovaním a ovplyvňovaním.

Učiteľ predstaví žiakom úlohu: „Dnes budeme reklamní detektívi. Našou úlohou je zistiť, čo sa reklama snaží dosiahnuť a aké triky pritom používa.“ Každá skupina dostane „detektívny spis“ (pracovný list alebo kartičku). Žiaci sledujú krátku reklamu (video, obrázková reklama, plagát). Pomocou vopred daných otázok skúmajú: Čo reklama hovorí priamo? Aké emócie v nás vyvoláva? Čo chce, aby sme urobili? Skupiny označujú, ktoré presviedčacie prvky v reklame našli. Nepotrebné je **zdôvodnenie**.

V následnej fáze žiaci dostanú jednoduchú informačnú správu o rovnakom produkte alebo téme. Spoločne odpovedajú: V čom sa reklama líši od informácie? Čo má reklama navyše? Aké triky používa? (vplyv na emócie, sľuby, opakovanie, stereotypy).

Uvedomovanie si mediálnych účinkov a reflexia

Záverečná fáza tematického dňa je zameraná na reflexiu vplyvu médií na správanie a postoje žiakov. V diskusnom kruhu „Ako to na mňa pôsobí“ sa delia o vlastné skúsenosti, uvažujú o tom, či ich niektoré mediálne obsahy alebo reklamy ovplyvnili pri rozhodovaní sa a formulujú osobné zásady kritického vnímania médií. Reflexia vedie žiakov k uvedomovaniu si vlastného učenia sa, k prenosu získaných poznatkov do bežného života a k posilňovaniu zodpovednosti príjemcu mediálnych obsahov.

Reflexia a hodnotenie tematického dňa

Reflexia a hodnotenie majú mať formatívny charakter a sú zamerané na podporu uvedomovania si procesu učenia sa. Žiaci premýšľajú o tom, ako pracovali s informáciami, aké kritériá využívali pri posudzovaní dôveryhodnosti zdrojov a ako rozpoznávali vplyv reklám a médií na svoje postoje.

Môžeme využiť rôzne formy reflexie – riadená diskusia, sebareflexívne otázky, vizuálne alebo písomné reflexie a jednoduché sebareflexívne kontrolné zoznamy (checklisty). Hodnotenie neslúži na porovnávanie žiakov, ale na podporu ich ďalšieho rozvoja mediálnej gramotnosti, kritického myslenia a zodpovedného správania sa v mediálnom prostredí.

Rozvoj ďalších gramotností v tematickom dni

Hoci je tematický deň primárne zameraný na **mediálnu gramotnosť**, prirodzene sa v ňom rozvíjajú aj ďalšie dôležité gramotnosti – **digitálna, čitateľská, vizuálna, sociálna a emocionálna**.

Digitálna gramotnosť

Počas práce s online ukážkami, spravodajskými webmi alebo videami sa žiaci učia orientovať v digitálnom prostredí primerane svojmu veku. Rozvíjajú schopnosť vyhľadávať informácie, rozlišovať medzi rôznymi typmi digitálneho obsahu a premýšľať nad ich dôveryhodnosťou. Učia sa uvedomovať si, že internet je otvorené prostredie, kde nie všetky informácie musia byť pravdivé alebo bezpečné. Zároveň si osvojujú základné zásady zodpovedného správania v online priestore, najmä pri práci so zdrojmi a pri komunikácii.

Rozvíja sa najmä:

- orientácia v digitálnych zdrojoch informácií,
- kritické posudzovanie online obsahu,
- uvedomovanie si rizík a zodpovednosti v digitálnom prostredí.

Čitateľská gramotnosť

Žiaci pracujú s krátkymi textami, titulkami, sloganmi či jednoduchými správami. Učia sa porozumieť obsahu textu, vyhľadávať dôležité informácie a premýšľať nad ich významom. Nejde len o technické čítanie, ale o porozumenie tomu, čo text vyjadruje, aký má cieľ a aký môže mať vplyv na čitateľa.

Rozvíja sa najmä:

- porozumenie informačnému a presviedčaciemu textu,
- schopnosť rozlíšiť fakty od názorov,
- interpretácia jednoduchých mediálnych textov,
- vyjadrovanie vlastného názoru na prečítaný obsah.

Vizuálna gramotnosť

Pri práci s obrázkami, reklamami a videami sa žiaci učia „čítať“ obraz. Všímajú si farby, postavy, výrazy tváre, symboly či kompozíciu a premýšľajú nad tým, ako tieto prvky pôsobia na diváka. Uvedomujú si, že aj obraz môže niesť posolstvo, ovplyvňovať emócie a formovať názory.

Rozvíja sa najmä:

- interpretácia vizuálnych prvkov (farba, veľkosť, umiestnenie),
- rozpoznávanie emócií a zámeru vo vizuálnom obsahu,
- kritické hodnotenie reklám a obrázkov,
- prepájanie textovej a obrazovej informácie.

Sociálna a emocionálna gramotnosť

Tematický deň prirodzene podporuje aj rozvoj sociálnej a emocionálnej gramotnosti žiakov. Pri spoločných aktivitách, diskusiách a skupinovej práci sa žiaci učia spolupracovať, rešpektovať názory iných a vyjadrovať svoje myšlienky primeraným spôsobom. Učia sa počúvať bez prerušovania, reagovať s rešpektom a hľadať spoločné riešenia.

Pri analýze mediálnych obsahov a reklám žiaci zároveň pracujú so svojimi emóciami. Uvedomujú si, aké pocity v nich mediálne posolstvá vyvolávajú, prečo sa im niektoré reklamy páčia a iné nie, ako môžu emócie ovplyvniť ich rozhodovanie. Postupne sa učia pomenovať svoje pocity a rozlišovať medzi tým, čo je fakt a tým, čo je ich osobná reakcia.

Rozvíja sa najmä:

- schopnosť spolupracovať a komunikovať v skupine,
- rešpektovanie rôznych názorov,
- vyjadrovanie a pomenovanie vlastných emócií,
- uvedomovanie si toho, ako emócie ovplyvňujú rozhodovanie,
- budovanie zodpovedného a ohľaduplného správania sa.

Metodické usmernenie

V tomto tematickom dni žiaci 4. ročníka aktívne skúmajú mediálny svet, s ktorým sa každodenne stretávajú v škole, doma aj v online prostredí. **Žiak** v ňom vystupuje ako **aktívny skúmatel'** mediálneho sveta, ktorý:

- pracuje s rôznymi typmi informačných zdrojov a mediálnych obsahov,
- porovnáva, triedi a hodnotí informácie na základe jednoduchých, zrozumiteľných kritérií,
- formuluje vlastné názory, otázky a závery,
- reflektuje vplyv médií a reklamy na svoje správanie, postoje a rozhodovanie sa.

Učenie sa žiaka tak prebieha najmä prostredníctvom **skúsenosti, diskusie, spolupráce a reflexie**, pričom sa rozvíjajú nielen kognitívne spôsobilosti, ale aj komunikačné, sociálne a metakognitívne spôsobilosti.

Učiteľ vystupuje v tematickom dni v úlohe **sprievodcu, facilitátora a podporovateľa učenia**, ktorý:

- vytvára bezpečné a podnetné učebné prostredie,
- kladie otvorené otázky, ktoré vedú žiakov k premýšľaniu, argumentácii a sebahodnoteniu,
- ponúka primerané podnety a modelové situácie z reálneho života,
- podporuje diskusiu, spoluprácu a rešpektovanie rôznych názorov,
- poskytuje priebežnú formatívnu spätnú väzbu zameranú na proces učenia sa, nielen na výsledok.

Učiteľ cielene nesprostredkúva hotové odpovede, informácie, ale vedie žiakov k ich samostatnému objavovaniu, čím posilňuje ich zodpovednosť za vlastné učenie sa a rozvoj mediálnej gramotnosti.

Tematický deň podporuje prechod od pasívneho prijímania informácií k ich aktívnemu, kritickému a zodpovednému spracovaniu. Vytvára pevný základ pre ďalší rozvoj mediálnej gramotnosti v 2. a 3. cykle základnej školy a zároveň posilňuje schopnosť žiakov orientovať sa v mediálnom prostredí každodenného života.

TEMATICKÉ DNI: EXPOZÍCIA – JÁN KUPECKÝ A JEHO TVORBA

Vzdelávací cyklus: 2. cyklus

Ročník: 5.

Rozsah: 3 tematické dni – spolu 18 vyučovacích hodín

(viacdňový tematický deň – prípravná, tvorivá a prezentačná fáza)

Cieľ tematického dňa: V skupine pripraviť a prezentovať expozíciu o živote a diele Jána Kupeckého pre žiakov 1. cyklu.

Špecifické ciele:

1. fáza – Spoznávame osobnosť Jána Kupeckého

- identifikovať Jána Kupeckého ako významnú historickú osobnosť a vysvetliť základné fakty o jeho živote a diele,
- klásť základné bádateľské otázky (kto bol, kedy a kde žil, čím je významný, z akých zdrojov to vieme) pri skúmaní minulosti,
- rozlišovať a pomenovať rôzne druhy historických prameňov (písomné, obrazové, hmotné; primárne, sekundárne) a vysvetliť ich význam,
- získavať informácie z rôznych zdrojov (knihy, galéria, múzeum, digitálne zdroje) a posudzovať ich vhodnosť pre daný cieľ,
- správne použiť pojmy historického času (letopočet, storočie, časová os) a zaradiť životné udalosti Jána Kupeckého do časového rámca,
- vytvoriť jednoduchú časovú os života Jána Kupeckého ako spoločný výstup skupinovej práce.

2. fáza – Tvorba expozície

- vyberať a triediť informácie o živote a diele Jána Kupeckého podľa ich významu a vhodnosti pre mladších žiakov,
- plánovať podobu expozície (stanovišťa, panely, vizuálne prvky) a spolupracovať v skupine na rozdelení úloh,
- vytvárať informačné a vizuálne prvky expozície (plagáty, schémy, sprievodné texty) s dôrazom na prehľadnosť a zrozumiteľnosť a prispôbenie cieľovému publiku,
- uplatňovať zásady dobrej spolupráce, rešpektovanie názorov druhých,
- porozumieť významu kultúrneho dedičstva a jeho ochrany prostredníctvom práce s umeleckými dielami a expozíciou.

- **3. fáza – prezentácia expozície a reflexia**
- prezentovať výsledky svojej práce mladším žiakom jasne, zrozumiteľne a primeraným spôsobom,
- v role sprievodcu vysvetliť obsah expozície, klásť otázky a reagovať na odpovede mladších žiakov,
- aktívne sa podieľa na realizácii aktivity pre školskú komunitu, *(aktívne sa angažovať v aktivitách na skvalitnenie fungovania školy; občianska gramotnosť)*
- reflektovať, čo som sa naučil/a o živote, tvorbe a význame Jána Kupeckého,
- zhodnotiť priebeh spolupráce v skupine, pomenovať úspechy aj náročné momenty a navrhnúť zlepšenia,
- uviesť si vlastnú zodpovednosť za spoločný výstup a význam práce pre reálne publikum.

Prierezové gramotnosti:

Občianska gramotnosť – zložka: Regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra

Čitateľská a vizuálna gramotnosť

Sociálna a emocionálna gramotnosť

Nadpredmetové koncepty: metakognícia a charakter

Zámer tematického dňa:

Tematický deň zameraný na osobnosť Jána Kupeckého je koncipovaný ako viacdňový vzdelávací celok, ktorého cieľom je sprostredkovať žiakom 5. ročníka skúsenosť s aktívnym poznávaním minulosti prostredníctvom práce s historickými prameňmi, simulácie práce vybraných profesií súvisiacich so skúmaním dejín a tvorby vlastného výstupu pre reálne publikum. Vyvrcholením tematického dňa je príprava a realizácia expozície, prostredníctvom ktorej žiaci 5. ročníka predstavia život a význam Jána Kupeckého mladším žiakom 1. až 3. ročníka.

Východiská a nadväznosť

V 4. ročníku je TD zameraný na návštevu múzea alebo galérie v súvislosti s osobnosťou Jána Kupeckého. Žiaci sa s témami minulosti, historických osobností a kultúrneho dedičstva stretávajú už v predchádzajúcom 1. cykle vzdelávania. V tomto tematickom dni nadväzujú na základné poznatky o časovom usporiadaní dejov, práci s jednoduchými historickými informáciami a rozlišovaní minulosti a súčasnosti. V 2. cykle sa dôraz presúva od pasívneho prijímania informácií k aktívnemu bádaniu, interpretácii prameňov a pochopeniu významu historických osobností v širšom kultúrnom a spoločenskom kontexte.

Tematický deň je preto postavený na postupnom rozvíjaní historického myslenia, schopnosti klásť otázky, vyhodnocovať zdroje a sprostredkovať získané poznatky iným zrozumiteľnou formou.

Nadväznosť na VŠ oblasti Človek a spoločnosť

Tematický deň cielene napĺňa **vybrané časti VŠ vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť**. Zámerom tematického dňa nie je komplexné pokrytie všetkých cieľov vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť, ale cielené napĺňanie vybraných výkonových štandardov, predovšetkým v oblasti historického poznávania, práce s informáciami, spolupráce a komunikácie. Tematický deň vytvára najmä priestor na prirodzené rozvíjanie prierezových gramotností, a to čitateľskej a vizuálnej, občianskej a sociálno-emocionálnej.

Ciele VO a výkonové štandardy:⁴

1. cieľ: Rozvíjať poznanie z oblasti spoločenských a historických procesov a javov

Žiak vie/dokáže:

- správne používať pojmy potrebné na skúmanie minulosti,
- vysvetliť význam historických osobností,

2. cieľ: Samostatne využívať základné metódy získavania, analýzy a interpretácie informácií

Žiak vie/dokáže:

- klásť si základné bádateľské otázky,
- rozlíšiť a vyhodnotiť rôzne zdroje informácií,
- získať informácie z kníh, múzeí, knižníc alebo digitálnych zdrojov,
- porovnať a usporiadať informácie podľa určených kritérií,
- vytvárať jednoduché grafické zobrazenia (časová os),
- prezentovať svoje zistenia jasne a zrozumiteľne s využitím vhodných pojmov a vizuálneho spracovania,
- dohodnúť sa v skupine na spoločnom riešení úlohy.

3. cieľ: Porovnať zmeny života ľudskej spoločnosti v čase a priestore

Žiak vie/dokáže:

- interpretovať vybranú historickú osobnosť,
- rozlišovať blízku a dávnu minulosť, historické obdobia,
- vysvetliť význam minulosti pre súčasnosť.

6. cieľ: Komunikovať konštruktívne a s ohľadom na spolupatričnosť a spoluprácu

Žiak vie/dokáže:

- viesť rešpektujúci, oceňujúci a konštruktívny dialóg s druhými,
- vyvodiť a uplatňovať zásady dobrej spolupráce,

⁴ Označenie cieľov číslami je v zhode so štandardami VO ČaS, aby mal čitateľ možnosť si ich v tomto dokumente vyhľadať. Vzhľadom na možné gradácie výkonových štandardov formulácie nemusia byť identické so znením v príslušných vzdelávacích štandardoch.

10. cieľ: Aktívne sa angažovať v aktivitách na skvalitnenie fungovania školy

Žiak vie/dokáže:

- v spolupráci s druhými navrhnuť a uskutočniť aktivitu pre školskú komunitu (príprava a realizácia expozície pre mladších žiakov).

Obsahové štandardy napĺňané počas tematického dňa:

Počas tematického dňa žiaci pracujú s týmito vybranými pojmami a obsahmi vzdelávacieho štandardu:

- **časová os, letopočet, storočie**
- **historické pramene** – písomné, hmotné, primárne, sekundárne
- **historik, archivár, muzeológ**
- **galéria, múzeum, expozícia**
- **kultúrna pamiatka**
- **historická osobnosť a jej význam pre spoločnosť.**

Tieto obsahové štandardy sú spracované prostredníctvom aktívnych činností žiakov – bádania, tvorby, prezentácie a reflexie – a nie ako izolované faktografické učivo.

Scenár tematických dní

Tematické dni zamerané na osobnosť Jána Kupeckého sú rozvrhnuté do viacerých dní tak, aby sa jedna fáza realizovala v jednom alebo aj viacerých dňoch v časovom rozsahu 6 vyučovacích hodín.

1. fáza – Spoznávame osobnosť Jána Kupeckého

V úvodnej fáze sa žiaci sústreďujú na spoznávanie života a diela Jána Kupeckého prostredníctvom práce s vybranými historickými prameňmi. Učiteľ vytvára učebné situácie, v ktorých žiaci pracujú v skupinách a preberajú roly vybraných profesií súvisiacich so skúmaním minulosti – historika, archivára alebo muzejníka. Každá skupina pracuje s primeranými zdrojmi (texty, obrazové materiály, reprodukcie diel, časové údaje), ktoré sú vybrané alebo usmernené učiteľom tak, aby zodpovedali veku žiakov. Súčasťou dňa môže byť aj návšteva miestneho múzea alebo knižnice, v ktorej žiaci tieto informácie získajú. Alternatívou je využívanie zdrojov z internetu a ich zhodnotenie.

Žiaci si kladú základné bádateľské otázky: *Kto bol Ján Kupecký? Kedy a kde žil? Čím je významný? Z akých zdrojov tieto informácie získame?* Výsledkom práce je spoločná časová os života Jána Kupeckého a zhrnutie kľúčových informácií, ktoré považujú za dôležité sprostredkovať mladším žiakom. V tejto fáze si žiaci osvojujú základné pojmy súvisiace s historickým časom, historickými prameňmi a profesiami skúmajúcimi minulosť.

2. fáza – Tvorba expozície

Druhá fáza je zameraná na tvorbu samotnej expozície. Žiaci spoločne plánujú, ako bude expozícia vyzerať, aké stanovištia alebo informačné panely vytvoria a akou formou budú informácie prezentované. Pracujú v skupinách, dohodnú sa na rozdelení úloh a spoločne rozhodujú o obsahu aj forme výstupov.

V tejto fáze žiaci vytvárajú konkrétne produkty – informačné panely, plagáty, jednoduché vizuálne schémy, obrazové materiály či krátke sprievodné texty prispôbené veku mladších žiakov. Zároveň pripravujú spôsob prezentácie – kto bude sprevádzať expozíciou, kto bude vysvetľovať, kto klásť otázky. Dôraz sa kladie na zrozumiteľnosť, primeranosť jazyka a na schopnosť vysvetliť historické informácie jednoduchým a pútavým spôsobom.

3. fáza – Prezentácia expozície a reflexia

Záverečná fáza tematického dňa je venovaná prezentácii expozície mladším žiakom 1. až 3. ročníka. Žiaci 5. ročníka vystupujú v role sprievodcov, ktorí mladších žiakov expozíciou sprevádzajú, kladú im otázky, reagujú na ich odpovede a podporujú ich zvedavosť a záujem. Ide o formu rovesníckeho učenia, v ktorej si starší žiaci upevňujú vlastné porozumenie témy prostredníctvom vysvetľovania a komunikácie.

Tematický deň sa uzatvára reflexiou. Žiaci sa spoločne zamýšľajú nad tým, čo sa počas tematických dní naučili, ktoré spôsobilosti rozvíjali, čo bolo náročné a čo sa im podarilo. Reflexia sa zameriava nielen na obsah učenia sa, ale aj na proces spolupráce, rozdelenie rolí a na skúsenosť s prezentáciou vlastnej práce reálnemu publiku.

Rozvoj prierezových gramotností a nadpredmetových konceptov počas TD – Expozícia – Ján Kupecký a jeho tvorba

Tematické dni „Expozícia – Ján Kupecký a jeho tvorba“ rozvíjajú prierezové gramotnosti prostredníctvom prepojenia historického poznávania, tvorby vlastného výstupu a prezentácie pre reálne publikum. Občianska gramotnosť (regionálna výchova a tradičná ľudová kultúra) sa rozvíja tým, že žiaci spoznávajú významnú osobnosť regiónu, porozumejú hodnote kultúrneho dedičstva a aktívne sa angažujú v aktivite pre školskú komunitu. Čitateľská gramotnosť sa posilňuje pri práci s rôznymi historickými prameňmi, vyhľadávaní, triedení a interpretovaní informácií a ich spracovaní do zrozumiteľnej podoby pre mladších žiakov. Sociálna a emocionálna gramotnosť sa rozvíja počas skupinovej spolupráce, rešpektujúcej komunikácie, rozdeľovania úloh a spoločného riešenia problémov. Nadpredmetové koncepty metakognícia a charakter sú prítomné v priebežnej aj záverečnej reflexii, keď žiaci premýšľajú nad tým, čo sa naučili, ako spolupracovali a akú zodpovednosť niesli za spoločný výstup, čím si uvedomujú vlastný podiel na učení sa aj jeho význame pre iných.

Metodické usmernenie

V tomto tematickom dni preberajú žiaci 5. ročníka aktívnu zodpovednosť za podobu expozície o živote a význame Jána Kupeckého. Na základe práce s vybranými historickými prameňmi samostatne rozhodujú o tom, **ktoré informácie považujú za kľúčové, akým spôsobom ich spracujú a ako ich sprostredkujú mladším žiakom**. Dôležitou súčasťou procesu je uvedomenie si cieľového publika – žiaci zvažujú, čo je pre mladších spolužiakov zrozumiteľné, zaujímavé a podstatné.

Učiteľ v tomto procese nevystupuje ako autor obsahu ani ako ten, kto určuje konečnú podobu výstupov. Jeho úlohou je **vytvárať rámec práce**, ponúkať orientačné otázky a podporovať žiakov v správnom rozhodovaní sa. Do procesu zasahuje najmä vtedy, keď je potrebné usmerniť prácu so zdrojmi, pomôcť pri organizácii činností alebo podnietiť žiakov k hlbšiemu premýšľaniu o zmysle a význame vybraných informácií.

Rozhodovanie o forme expozície – či pôjde o informačné panely, stanovištia, vizuálne prvky alebo sprievodný výklad – je ponechané na žiakov. Tým sa tematický deň stáva priestorom pre rozvoj zodpovednosti, spolupráce a schopnosti obhájiť vlastné rozhodnutia. Proces tvorby je rovnako dôležitý ako výsledný produkt, keďže žiaci si počas neho uvedomujú, že poznanie minulosti nie je len súborom hotových faktov, ale výsledkom výberu, interpretácie a sprostredkovania informácií.

Takto koncipovaný tematický deň umožňuje žiakom zažiť skúsenosť aktívneho učenia sa, v ktorom sú nielen príjemcami poznatkov, ale aj ich tvorcami a sprostredkovateľmi pre iných. Expozícia sa tak stáva nielen výstupom tematického dňa, ale aj dôkazom procesu učenia sa, v ktorom žiaci prevzali iniciatívu a zodpovednosť za vlastnú prácu.

TEMATICKÉ DNI AKO SÚČASŤ DLHŠIEHO DOBROVOL'NÍCKEHO PROJEKTU PRE KOMUNITU

Tematické dni môžu byť využité aj ako **súčasť dlhšieho komunitného dobrovoľníckeho projektu**. Niektoré ciele v rámci nastaveného projektu budú realizované a zadefinované v ŠkVP ako tematické dni, pričom niektoré aktivity budú žiaci vykonávať v rámci svojej dobrovoľníckej činnosti. Samotný projekt má svoj hlavný cieľ a z neho vychádzajú ciele TD. V cieľoch jednotlivých TD formulujeme špecifické ciele zamerané na konkrétne fázy projektu.

Návrhy na dobrovoľnícke projekty a projekty na podporu komunity obce:

1. Projekt: „Mladší – starší: bezpečne do školy“

Cieľ projektu: Analyzovať rizikové miesta na ceste do školy z pohľadu mladších detí a navrhnúť opatrenia na zvýšenie bezpečnosti v spolupráci s obcou a rodičmi.

Rozvíjané gramotnosti: sociálna a emocionálna gramotnosť, digitálna gramotnosť, občianska gramotnosť, čitateľská a vizuálna gramotnosť.

2. Projekt: „Druhá šanca pre veci“

Cieľ projektu: Identifikovať, ktoré veci sa v domácnostiach alebo v škole zbytočne vyhadzujú a vytvoriť komunitnú iniciatívu na ich opätovné využitie alebo opravu.

Rozvíjané gramotnosti: environmentálna gramotnosť, sociálna a emocionálna gramotnosť, digitálna gramotnosť, občianska gramotnosť, čitateľská a vizuálna gramotnosť.

3. Projekt: „Digitálne príbehy našej komunity“

Cieľ: Zbierať príbehy ľudí z miestnej komunity a spracovať ich do digitálnej podoby, ako spôsob posilňovania vzťahov medzi generáciami.

Rozvíjané gramotnosti: sociálna a emocionálna gramotnosť, digitálna gramotnosť, občianska gramotnosť, čitateľská a vizuálna gramotnosť.

4. Projekt: „Menej odpadu v našej škole“

Cieľ projektu: Identifikovať a analyzovať vznik odpadu v škole, navrhnúť opatrenia na jeho zníženie a sledovať ich účinnosť v dlhšom časovom horizonte.

Rozvíjané gramotnosti: environmentálna gramotnosť, sociálna a emocionálna gramotnosť, digitálna gramotnosť, občianska gramotnosť, čitateľská a vizuálna gramotnosť.

Tematické dni ako súčasť dobrovoľníckeho projektu „Digitálni sprievodcovia seniorov“

Vzdelávací cyklus: 3. cyklus

Ročník: 8. – 9. ročník

Dobrovoľnícky projekt „Digitálni sprievodcovia pre seniorov“ je koncipovaný ako viac-fázový vzdelávací a prosociálny projekt, ktorý umožňuje žiakom 8. a 9. ročníka aktívne vstupovať do reálneho spoločenského prostredia a reagovať na konkrétne potreby ľudí v ich okolí. Projekt vytvára priestor na prepojenie školského učenia sa so životom komunity a vedie žiakov k uvedomovaniu si vlastnej zodpovednosti za kvalitu medziľudských vzťahov a fungovanie spoločnosti.

Dôležitým aspektom projektu je aj rozvoj kritického myslenia a schopnosti zdôvodňovať vlastné rozhodnutia – žiaci sa opierajú o reálne dáta získané z rozhovorov so seniormi a na ich základe volia vhodné formy podpory.

Rozsah projektu: 2 školské roky. Tematické dni sa môžu využiť v každej fáze projektu a ich konkrétny počet závisí od spôsobu realizácie projektu. Uvádzame len príklad, keď sa na každú fázu využijú len dva TD, ale v prípade potreby môže ísť aj o viac TD.

Cieľ projektu: Pripraviť, realizovať a vyhodnotiť aktivity s cieľom podporiť komunitu seniorov pri bezpečnom používaní digitálnych technológií.

Ciele tematických dní v jednotlivých fázach projektu

Každá fáza projektu má svoj cieľ, ku ktorému následne formulujeme špecifické ciele. Ciele každého TD nadväzujú na tieto špecifické ciele.

Príklady cieľov TD:

1. fáza – Spoznávanie komunity

Príklady cieľov TD:

1. TD: Pripraviť nástroje na identifikáciu potrieb seniorov v oblasti digitálnej gramotnosti,
2. TD: Získať údaje o senioroch formou rozhovorov.
Analyzovať a vyhodnotiť získané údaje.

2. fáza – Návrh a príprava foriem pomoci pre komunitu

Príklady cieľov TD:

1. TD: Navrhnuť formy pomoci cieľovej skupine na základe vyhodnotených dát.
2. TD (alebo viac TD): Realizovať konkrétne formy pomoci – tu je potrebné špecifikovať cieľ v súlade s navrhovanou formou pomoci – napr.: realizovať prednášku/deň pre cieľovú skupinu seniorov s cieľom oboznámiť ich o možných rizikách súvisiacich s využívaním digitálnych technológií.

3. fáza – Vyhodnotenie projektu a prezentácia výsledkov:

Príklady cieľov TD:

1. TD: Zvoliť vhodné nástroje na prezentáciu výsledkov a spracovať výsledky formou týchto nástrojov – opäť sa cieľ špecifikuje na základe zvolenej formy prezentácie. Konkrétne ciele vychádzajúce z voľby konkrétnej formy môžu vyzeráť takto:
 - *diskusia so seniormi* – cieľ: pripraviť panelovú diskusiu so seniormi (zvoliť a naformulovať otázky, naplánovať organizáciu),
 - *video-ukážky* – cieľ: vytvoriť a spracovať video-ukážky, v ktorých seniori hovoria o svojich skúsenostiach a pod.
2. TD: Aktívne prezentovať výsledky svojho projektu širšej komunite obce počas tematického dňa v škole.

Tematické dni tvoria súčasť tohto projektu a ich počet si škola nastaví podľa aktuálnych potrieb projektu – v prípravnej fáze pri plánovaní výskumu a zbere dát, v realizačnej fáze pri príprave a uskutočňovaní komunitných aktivít, ako aj vo výstupnej fáze pri spracovaní, vyhodnotení a prezentácii výsledkov projektu škole a širšej komunite. Jednotlivé fázy na seba nadväzujú a spoločne vytvárajú ucelený proces učenia sa.

Význam tematických dní v projekte: Tematické dni v tomto projekte nepredstavujú izolované „akcie“, ale časovo sústredené bloky práce, ktoré umožňujú hlbšie ponorenie sa do jednotlivých fáz projektu. Ich využitie je flexibilné a reaguje na aktuálne potreby žiakov aj projektu.

Východiská a nadväznosť na predchádzajúce vzdelávanie

Projekt nadväzuje na skúsenosti žiakov z 2. cyklu vzdelávania, v ktorom sa v oblasti Človek a spoločnosť učia vnímať svoje bezprostredné sociálne prostredie, pomenúvať základné potreby ľudí a rozvíjať empatiu prostredníctvom jednoduchších foriem spolupráce a pomoci. V predchádzajúcich ročníkoch sa žiaci stretávajú s témami rodiny, komunity, spolužitia ľudí, pravidiel a vzťahov, pričom dôraz kladieme najmä na porozumenie a orientáciu v sociálnych situáciách.

V 3. cykle vzdelávania sa dôraz posúva od uvedomovania si a opisovania spoločenských javov k ich aktívnemu skúmaniu, hodnoteniu a ovplyvňovaniu. Žiakov vedieme k tomu, aby dokázali samostatne identifikovať problémy vo svojom okolí, analyzovať ich príčiny a dôsledky a podieľať sa na hľadaní riešení v spolupráci s inými.

Zameranie projektu v kontexte vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť

Projekt cielene rozvíja vybrané ciele vzdelávacej oblasti Človek a spoločnosť, najmä v rovine občianskej angažovanosti, sociálnej zodpovednosti a medziludských vzťahov. Žiaci sa neučia o spoločnosti len prostredníctvom teoretických poznatkov, ale prostredníctvom priamej skúsenosti s ľuďmi rôznych generácií, s ich potrebami a životnými situáciami. Z tohto dôvodu sa pri realizácii projektu naplňajú viaceré výkonové i obsahové štandardy.

Výkonový štandard:

- **viaceré ciele a výkonové štandardy VO Človek a spoločnosť, ktoré sa nachádzajú v ŠVP ZV,**
- **hlavný cieľ – z neho vychádza cieľ projektu: navrhnuť, realizovať a vyhodnotiť primerane náročný dobrovoľnícky projekt.**

Obsahový štandard:

- komunitné organizovanie – identifikovanie potrieb a problémov komunity, naplánovanie cieľov a aktivít na ich riešenie, realizácia spoločného projektu, jeho prezentácia a vyhodnotenie.

Prierezové gramotnosti:

Občianska gramotnosť

Sociálna a emocionálna gramotnosť

Digitálna gramotnosť

Čitateľská a vizuálna gramotnosť

Nadpredmetové koncepty: metakognícia a charakter

Opis komunitného projektu

Projekt je koncipovaný ako viacfázový komunitný a prosociálny projekt, v rámci ktorého žiaci aktívne vstupujú do reálneho životného kontextu seniorov v miestnej komunite. Tematické dni tvoria flexibilný rámec projektu a môžu byť realizované podľa aktuálnych potrieb projektu – v prípravnej, realizačnej aj výstupnej fáze. Jednotlivé fázy na seba logicky nadväzujú a spoločne vytvárajú ucelený proces učenia založeného na analýze potrieb, spolupráci a zodpovednosti za spoločensky zmysluplný výstup.

1. fáza – Spoznávanie komunity seniorov a analýza ich potrieb

(prípravná fáza – zber a vyhodnocovanie dát)

V úvodnej fáze projektu sa žiaci zameriavajú na aktívne všímanie si potrieb ľudí vo vlastnom životnom kontexte, konkrétne seniorov v ich okolí. Projekt sa začína diskusiou o tom, komu konkrétne by mohli svojou činnosťou pomôcť – žiaci uvažujú o senioroch vo vlastných rodinách, v okolí školy, v miestnom klube dôchodcov alebo komunitnom centre. Spoločne s učiteľom si vyberajú cieľovú skupinu seniorov a zdôvodňujú, prečo je práve táto komunita vhodná a potrebuje podporu v oblasti digitálnych technológií.

Tematické dni v tejto fáze možno využiť najmä na plánovanie výskumných činností. Žiaci sa učia, ako systematicky zisťovať potreby ľudí – spoločne vytvárajú nástroje na zber dát, predovšetkým návod na pološtruktúrovaný rozhovor. Premýšľajú nad tým, aké otázky sú vhodné, zrozumiteľné a citlivé voči cieľovej skupine. Otázky sa zameriavajú na skúsenosti seniorov s digitálnymi zariadeniami, ich obavy, potreby a očakávania, ale aj na situácie, v ktorých im technológie môžu uľahčiť každodenný život a či vedia identifikovať ich možné ohrozenia.

Príklady činností v prípravnej fáze:

1. Činnosti žiakov pri identifikácii cieľovej skupiny

- žiaci v skupinách diskutujú, **komu chcú pomáhať**:
 - starí rodičia, príbuzní,
 - seniori v okolí školy,
 - členovia miestneho klubu dôchodcov / denného centra,
- žiaci si vyberú **konkrétnu komunitu seniorov** a zdôvodnia výber (dostupnosť, potreba pomoci, záujem).

Výstup: stručný opis cieľovej skupiny (vek, prostredie, predpokladané skúsenosti s technológiami).

2. Činnosti žiakov v triede na uvedomovanie si potrieb seniorov

- rozhovor v triede:
 - s akými digitálnymi problémami sa seniori môžu stretávať,
 - prečo môžu byť technológie pre nich náročné,
- prepojenie s vlastnou skúsenosťou (ako pomáhajú starým rodičom doma).

Výstup: zoznam **predpokladaných potrieb a problémov** (hypotézy).

3. Činnosti žiakov pri príprave pološtruktúrovaného rozhovoru:

- v skupinách vytvárajú **návod na rozhovor so seniormi**, ktorý obsahuje:
 - základné informácie (aké zariadenia používajú),
 - otázky na skúsenosti (čo im ide/nejde),
 - otázky na potreby (čo by sa chceli naučiť),
 - otázky na bezpečnosť (podvody, heslá, obavy).

Výstup: spoločný **návod na pološtruktúrovaný rozhovor**.

Po príprave nástrojov žiaci realizujú samotný zber dát – navštevujú vybranú komunitu seniorov v sprievode učiteľa alebo vedú rozhovory osobne v rodine. Zaznamenávajú si odpovede alebo vytvárajú anonymné záznamy. Táto časť projektu rozvíja emocionálnu a sociálnu gramotnosť žiakov, keďže žiaci vstupujú do autentických sociálnych situácií, učia sa komunikovať s inou generáciou a uvedomujú si rozdiely v ich životných skúsenostiach a potrebách. Výstupom môžu byť záznamy, tabuľky alebo grafy.

Zozbierané údaje žiaci následne spoločne analyzujú. Triedia odpovede, hľadajú spoločné znaky, opakujúce sa problémy a pomenúvajú hlavné oblasti, v ktorých seniori potrebujú podporu. Výsledkom prvej fázy je pomenovanie konkrétnych potrieb cieľovej skupiny v oblasti digitálnych technológií, ktoré sa stanú východiskom pre ďalšie plánovanie projektu.

Príklady činností žiakov pri analýze dát:**Žiaci triedia odpovede do kategórií:**

- technické ovládanie zariadení,
- komunikácia (správy, hovory),
- praktické využitie (banky, objednávky),
- bezpečnosť na internete,
- určujú **najčastejšie a najpálčivejšie potreby**.

Výstup: prehľad potrieb seniorov (graf, myšlienková mapa, tabuľka) a pomenovanie **hlavného problému komunity**.

2. fáza – Návrh a príprava foriem pomoci pre komunitu

(prípravná a realizačná fáza – organizácia a kooperácia v projekte)

Druhá fáza projektu nadväzuje na analýzu získaných dát a je zameraná na organizáciu a kooperáciu v širšom prosociálnom projekte. Žiaci pracujú s konkrétnymi zisteniami z rozhovorov a spoločne rozhodujú o tom, akým spôsobom budú seniorov podporovať. Diskutujú o rôznych možnostiach pomoci – individuálnej podpore pri práci s mobilným telefónom, tematických stretnutiach zameraných na praktické využitie technológií, prednáškach o bezpečnosti na internete alebo kombinácii viacerých foriem.

Žiaci na základe analýzy potrieb rozhodujú: čo budú seniorom ponúkať, akou formou bude pomoc najúčinnnejšia.

Možné formy:

- individuálna pomoc (mobil, tablet),
- tematické stretnutia (čo všetko môžem robiť s mobilom),
- prednáška o bezpečnosti na internete,
- kombinácia viacerých foriem.

Výstup: plán pomoci pre komunitu seniorov.

Aj v tejto fáze je možné cielene využiť tematické dni. Slúžia ako priestor na spoločné plánovanie aktivít, rozdelenie rolí v tíme a prípravu konkrétnych materiálov. Žiaci sa učia spolupracovať, dohodnúť sa na rozdelení úloh a nieť zodpovednosť za svoju časť projektu. Vytvárajú jednoduché návody, prezentácie a ukážky prispôbované možnostiam a tempu seniorov.

Po fáze prípravy nasleduje samotná realizácia aktivít v komunite. Žiaci s podporou pedagóga vedú komunitné stretnutia, poskytujú individuálnu pomoc a reagujú na konkrétne otázky a problémy seniorov. Projekt má charakter dlhodobejšej pomoci – nejde

o jednorazovú aktivitu, ale o opakované stretnutia, počas ktorých žiaci sledujú, či sú zvolené formy podpory účinné. V rámci monitoringu zisťujú spätnú väzbu od seniorov a podľa potreby upravujú obsah alebo formu pomoci.

3. fáza – Vyhodnotenie projektu a prezentácia výsledkov

(výstupná fáza – reflexia a prezentácia)

Záverečná fáza projektu je zameraná na vyhodnotenie realizovaných činností a ich prezentáciu širšej komunite. Tematické dni v tejto fáze slúžia na spracovanie výsledkov projektu, reflexiu učenia sa a prípravu verejnej prezentácie. Žiaci sa zamýšľajú nad tým, čo sa počas projektu naučili, ako sa zmenilo ich vnímanie potrieb seniorov a aký význam mala ich činnosť pre komunitu.

Výstupom projektu je prezentácia pre školu, rodičov a komunitu obce, v ktorej žiaci predstavujú celý proces – od identifikácie potrieb až po realizáciu pomoci. Prezentácia výsledkov môže mať rôznu formu: od fotografií, spracovaných grafov, ukážok vytvorených materiálov, alebo krátkych videí, v ktorých seniori hovoria o tom, ako im účasť na projekte pomohla. Žiaci zároveň navrhujú možnosti pokračovania projektu alebo jeho rozšírenia do budúcnosti.

Záverečná fáza posilňuje uvedomenie si zmyslu prosociálneho konania a uzatvára projekt ako skúsenosť, v ktorej sa učenie prepája s reálnym životom a aktívnym občianstvom.

Rozvoj prierezových gramotností a nadpredmetových konceptov:

- **Občianska gramotnosť:** Žiaci sa aktívne zapájajú do dobrovoľníckej pomoci komunite seniorov, preberajú zodpovednosť za prosociálnu aktivitu a uvedomujú si význam svojho konania pre komunitu.
- **Sociálna a emocionálna gramotnosť:** Pri rozhovoroch a práci so seniormi si žiaci rozvíjajú empatiu, rešpekt, medzigeneračnú komunikáciu a tímovú spoluprácu.
- **Digitálna gramotnosť:** Žiaci si prehľbujú vlastné digitálne zručnosti a učia sa bezpečne používať technológie, ktoré následne sprostredkujú seniorom zrozumiteľnou formou.
- **Čitateľská a vizuálna gramotnosť:** Žiaci získavajú, triedia a vyhodnocujú informácie (aj z rozhovorov), spracúvajú ich do prehľadných vizuálnych výstupov (národy, prezentácie, grafy).
- **Metakognícia:** Žiaci priebežne plánujú, sledujú a vyhodnocujú vlastný postup, upravujú ho podľa spätnej väzby a reflektujú, čo sa naučili.
- **Charakter:** Žiaci si posilňujú zodpovednosť, trpezlivosť, vytrvalosť a etické správanie pri dlhodobej pomoci a verejnej prezentácii výsledkov.

Metodické usmernenie

Projekt je postavený na princípoch zážitkového a projektového vyučovania. Učiteľ vystupuje ako sprievodca procesom, ktorý pomáha žiakom plánovať, kladie orientačné otázky a podporuje ich v samostatnom rozhodovaní. Kľúčovým aspektom projektu je flexibilita – tematické dni môžu byť využívané podľa aktuálnych potrieb projektu v prípravnej, realizačnej aj výstupnej fáze. Proces učenia sa je rovnako dôležitý ako výsledný produkt, keďže vedie k rozvoju empatie, zodpovednosti a schopnosti aktívne reagovať na potreby iných ľudí.

Jednotliví žiaci alebo skupiny žiakov môžu mať v projekte rôznu úlohu. Nie je potrebné, aby robili „všetci všetko“, ale aby sa aktívne zapojili do fáz projektu. Úlohy v projekte môžu byť rozdelené, niektorí žiaci môžu byť zodpovední za zber dát, iní za ich vyhodnotenie a prezentáciu, väčšina môže spoločne pripravovať konkrétne podujatia pre seniorov alebo osobne pomáhať s digitálnymi technológiami v blízkom okolí.

Záver

Tematické dni sú vynikajúcim a ideálnym nástrojom na obohatenie vyučovacieho procesu, ktorý prináša žiakom nové podnety, inšpirácie a možnosti, ako rozvíjať ich prierezové gramotnosti, charakter, metakogníciu a dosahovať ciele, ktoré si škola stanovuje v oblasti vlastnej školskej kultúry. Ich správny výber a začlenenie do vyučovania umožňuje nielen rozšírenie učebného obsahu, ale aj zvyšuje motiváciu žiakov k učeniu sa. Je potrebné sa pri ich výbere zamerať na rozvoj prierezových gramotností. Rizikom môže byť, že sa pri ich realizácii budú rozvíjať len doménové gramotnosti cez rôzne spôsobilosti a vedomosti žiakov. Výber tematických dní by mal byť preto premyslený a založený na aktuálnych potrebách žiakov a školy, ako aj na aktuálnych udalostiach či témach v spoločnosti. Pri ich realizácii je dôležité neustále zohľadňovať pedagogické ciele a vytvoriť priestor pre reflexiu a hodnotenie výsledkov. Týmto spôsobom môžeme dosiahnuť hlbší zmysel vzdelávania a rozvíjať kritické myslenie žiakov v kontexte každodenného života.

Literatúra

Gondová, A. (2025). Tematické dni ako nástroj rozvoja prierezových gramotností. *Pedagogické rozhľady*, 34(4), s. 44 – 61.

Kol. autorov (2025). *Prierezové gramotnosti*. Sprievodca. NIVaM. https://ucime.vzdelavanie21.sk/wp-content/uploads/2025/10/NIVAM_Prierezove_gramotnosti.pdf

Konsolidované znenie Štátneho vzdelávacieho programu pre základné vzdelávanie 2023. Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR.

Návojský, A. (2023). Prierezové gramotnosti a ich miesto v novom štátnom vzdelávacom programe. *Pedagogické rozhľady*, 32(5), s. 64 – 75.

Porubský, Š. (2024). *Koncepcné zmeny v štátnom vzdelávacom programe*. NIVaM. <https://vzdelavanie21.sk/wp-content/uploads/2024/11/Koncepcne-zmeny.pdf>

Rajský, A., Kičková, A., Danišková, Z., Likavský, P., Brozmanová, M., Farárik, P. & Harmaňošová, M. (2024). *Sprievodca zmenami vo vzdelávacích oblastiach. Vzdelávacia oblasť: Človek a spoločnosť*. NIVaM. <https://vzdelavanie21.sk/wp-content/uploads/2024/11/Clovek-a-spolocnost-1.pdf>

Štátny vzdelávací program pre základné vzdelávanie 2023. Ministerstvo školstva, výskumu, vývoja a mládeže SR. *Vzdelávacia oblasť Človek a spoločnosť*. <https://www.minedu.sk/data/att/cdd/36292.e3e56f.pdf>

Turek, I. (2007). *Didaktika*. Iura Edition.

Wiggins, G., & McTight, J. (2005). *Understanding by Design*. Association for Supervision and Curriculum Development.

Tematické dni a rozvoj prierezových gramotností

Manuál pre základné školy

Autori:

Mgr. Libuša Helyes
Mgr. Miroslava Hepnerová

Recenzenti:

prof. PhDr. Andrej Rajský, PhD.
PaedDr. Adriana Gondová

Jazyková úprava:

doc. PhDr. Hana Hlôšková, CSc.

Grafická úprava:

Lucia Vecseiová

Vydal: NIVaM
Vydanie: prvé
Formát: elektronický
Rok vydania: 2026

ISBN: 978-80-565-1688-1
EAN: 9788056516881

